

Патшалық тууралы үшінши китап

Биринши бап

Патша Даўыттың соңғы жыллары

1 ¹ Патша Даўыт қартайып, бираз жасқа барып қалды. Оның үстине қанша көрпе жаўса да, ол хеш ысымады. ² Сонда хызметшилери Даўытқа: «Тақсыр! Жаныңызда болып сизге қараўы, қойныңызға кирип сизди ысытыўы ушын жас бир қыз табайық», – деди.

³ Хызметшилер пүткил Израилды аралап, сулыў қыз изледи хәм шунемли Абишаг деген жас хәм сулыў бир қызды таўып, оны патшаға алып келди. ⁴ Қыз жүдә гөззал еди. Ол патшаға қарап, оған хызмет етти. Бірақ патша қызға жақынласпады.

Адонияның тахт ушын таласыўы

⁵ Даўыттың Хаггит деген хаялынан туўылған улы Адония: «Мен патша боламан», – деп көкирек көтерип жүрди. Ол өзине саўаш арбаларын, атлыларды хәм алдында жүретуғын елиў сақшы алды. ⁶ Әкеси Даўыт хеш кашан оған: «Неге булай иследиң?» – деп, оны тәртипке шақырып турмайтуғын еди. Адония Абшаломнан кейин туўылған болып, ол да жүдә сымбаты келискен жигит еди.

⁷ Адония Серуя улы Йоаб хәм руўханий Абиятар менен кеңесті хәм олар Адонияны қоллап-қуўатлады. ⁸ Бірақ руўханий Садоқ, Ехояда улы Беная, пайғамбар Натан, Шимей, Рей хәм Даўыттың тән сақшылары Адонияға қосылмады.

⁹ Адония Рогел булағына жақын жердеги Зохелет тасының жанында қойлар, бұғалар хәм семиртилген баспақларды қурбанлыққа шалды. Оған өзиниң пүткил туўысқанларын, яғный патшаның улларын хәм патшаға хызмет ететуғын барлық яхудалыларды мирәт етти. ¹⁰ Бірақ пайғамбар Натанды, Бенаяны, патшаның тән сақшыларын хәм туўысканы Сулайманды мирәт етпеди.

Сулайманның патша етип жәрияланыўы

¹¹ Сонда Натан Сулайманның анасы Бат-Шебаға былай деди: «Хаггиттен туўылған Адонияның өзін өзи патша деп жәриялағанын еситпедиңиз бе? Мырзамыз Даўыттың буннан хабары жоқ. ¹² Енди өзиниңдиң хәм улыңыз Сулайманның өмирин қутқарып қалыўыңыз ушын сизге бир мәсләхәт берейин. ¹³ Барып, патша Даўыттың алдына кириң хәм оған: „Тақсыр, меннен соң сениң улың Сулайман патша болып, мениң тахтыма отырады, деп маған ант ишкен жоқ па едидиң? Онда неге Адония патша болды?“ – деп айтың. ¹⁴ Сиз патша менен сөйлесип атырғаныңызда, изинише мен де ишке кирип барып, сөзлериңизди тастыйықлайман».

¹⁵ Бат-Шеба патшаның жатақ жайына кирди. Патша қатты қартайған болып, шунемли Абишаг оған хызмет етип атырған еди. ¹⁶ Бат-Шеба жерге жығылып, патшаға тәжим етти. Патша оннан:

– Тилегиң не? – деп сорады.

¹⁷ Бат-Шеба оған былай деп жуўап берди:

– Тақсыр! Сиз: «Меннен кейин улың Сулайман патша болып, тахтыма отырады», – деп Қудайыңыз Жаратқан Ийениң аты менен маған ант берген едидиң. ¹⁸ Мине, хәзир Адония патша болып алған. Тақсыр, буннан сизиң хабарыңыз жоқ. ¹⁹ Ол бир қанша бұғаларды, семиртилген баспақларды хәм қойларды қурбанлыққа шалды. Оған патшаның хәмме улларын, руўханий Абиятарды хәм сәркәрда Йоабты мирәт етти. Бірақ сизге хызмет ететуғын улыңыз Сулайманды мирәт етпеди. ²⁰ Тақсыр, пүткил

Израилдың көзі сизде. Олар өзіңізден кейін тахтыңызға кимнің отыратуғынын билдириуіңізді күтіп атыр. ²¹ Болмаса, сиз дүниядан өтіп, ата-бабаларыңызға қосылғаныңызда, маған хәм улым Сулайманға айып тағылады.

²² Бат-Шеба еле патша менен сөйлесіп турғанда, пайғамбар Натан да келди.

²³ Патшаға: «Пайғамбар Натан келди», – деп хабарлады. Натан патшаның алдына келди де, ет-бетинен жығылып, тәжим етті.

²⁴ Соңынан Натан былай деди: «Таксыр, сиз: „Меннен кейін Адония патша болады, тахтыма ол отырады“, – деген бе едиңіз? ²⁵ Ол бүгін барып, бир канша бұғаларды, семиртилген баспақларды хәм қойларды қурбанлыққа шалып, сизиң барлық улларыңызды, ордадағы әскербасыларды хәм руұханий Абиятарды мирәт етті. Хәзир хәммеси оның менен ишип-жеп: „Жасасын, патша Адония!“ – деп бақырысып атыр.

²⁶ Бирақ Адония мени, руұханий Садокты, Ехояда улы Бенаяны хәм сизге хызмет етеуғын улыңыз Сулайманды мирәт етпеди. ²⁷ Таксыр, булардың хәммеси сизиң рухсатыңыз бенен болып атыр ма? Не ушын өзіңізден кейін тахтыңызға кимнің отыратуғынын қуларыңыз болған бизлерге билдирмедиңіз?»

²⁸ Патша Даўыт: «Бат-Шебаны маған шақырың!» – деди. Бат-Шеба келип, патшаның алдында турды.

²⁹ Патша Бат-Шебаға былай деди:

– Мени барлық бәле-қадалардан қутқарған тири Жаратқан Ийе хақы ант ишемен:

³⁰ «Меннен кейін улың Сулайман патша болып, тахтыма отырады», – деп Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе алдында саған берген антғымды бүгін орынлайман.

³¹ Сонда Бат-Шеба ет-бетинен жығылып, патшаға тәжим етті де:

– Мырзам Даўыт патша мәңгі жасасын! – деди.

³² Патша Даўыт: «Руұханий Садокты, пайғамбар Натанды хәм Ехояда улы Бенаяны маған шақырың», – деди. Олардың хәммеси патшаның алдына келгенде, ³³ патша оларға былай деди: «Мениң хызметкерлерімди жаныңызға алың хәм улым Сулайманды мениң ғашырыма миндирип, Гихон булағына апарың. ³⁴ Ол жерде руұханий Садок хәм пайғамбар Натан оны майлап, Израилға патша етип қойсын. Кейін кәрнай шалып: „Жасасын, патша Сулайман!“ – деп жар салың. ³⁵ Соңынан оның изине ерип, қайтып келиң. Ол келип, мениң тахтыма отырады хәм мениң орныма патша болады. Мен оны Израил хәм Яхудаға хұкимдар етип тайынладым».

³⁶ Ехояда улы Беная патшаға жуаап берип былай деди: «Аўмийин. Таксыр, сизиң Қудайыңыз Жаратқан Ийе де бул қарарды қоллап-қуўатласын. ³⁷ Жаратқан Ийе сиз бенен бирге болғаны сыяқлы, Сулайман менен де бирге болсын хәм оның патшалығын сизиң патшалығыңыздан да уллырақ қылсын!»

³⁸ Руұханий Садок, пайғамбар Натан, Ехояда улы Беная хәм керетлер менен пелетлерден алынған тән сақшылар^а Сулайманды патша Даўыттың ғашырына миндирип, оны Гихонға алып барды. ³⁹ Руұханий Садок Мухаддес шатырдан зәйтүн майы қуйылған шақты алып, Сулайманның басына май қуйды. Соңынан олар кәрнай шалды хәм хәмме адамлар: «Жасасын, патша Сулайман!» – деп бақырды. ⁴⁰ Халық Сулайманның изине ерип кетти. Олардың сырнай шалып, уллы қуўаныш пенен бақырысқан даўысларынан жер титиреди.

⁴¹ Адония хәм оның жанындағы қонақлар енди аўқатларын жеп болғанда, усы даўысты еситти. Йоаб кәрнай даўысын еситкенде: «Қаланы ләрзеге келтирип атырған бул не шаўқым екен?» – деди. ⁴² Ол еле сөйлеп турғанда, руұханий Абиятардың улы Йонатан келип қалды. Адония оған:

– Ишке кир, сен өзиң садақ адамсаң, алып келген хабарың да жақсы болса керек, – деди.

⁴³ Йонатан оған былай деп жуаап берди:

^а1:38 Керетлер менен пелетлерден алынған тән сақшылар – патша Даўыттың шет елден жаллап алған тән сақшылары больуы мүмкин.

– Яқ, бул рет баскаша. Мырзамыз Даўыт патша Сулайманды патша етип койды. ⁴⁴ Патша руўханий Садоқты, пайғамбар Натанды, Ехояда улы Бенаяны хэм керетлер менен пелетлерден алынған тән сақшыларды Сулайманға қосып жиберди. Олар Сулайманды патшаның ғашырына миндирди. ⁴⁵ Гихонда Сулайман руўханий Садоқ хэм пайғамбар Натан тәрәпинен майланып, патша етип койылды. Олар сол жерден куўаныш пенен қайтып келди хэм қала жанланып кетти. Еситип турғаныңыз олардын даўыслары. ⁴⁶ Сулайман хәзир патшалық тахтында отырыпты. ⁴⁷ Буннан тысқары, патшамыз Даўытты қутлықлаўға келген хызметшилери: «Қудайыңыз Сулайманның атын сизиң атыңыздан атақлырақ, ал оның патшалығын сизиң патшалығыңыздан да уллырақ қылсын!», – дегенде, патша төсегинде жатып, тәжим етип: ⁴⁸ «Бүгін көзимнің тирисинде урпағымнан бирин тахтыма отырғызғаны үшін Израилдын Қудайы Жаратқан Ийеге алғыс-мақтаўлар болсын!» – деди.

⁴⁹ Сонда Адонияның қонақларының хәммесин қорқыў басып, орынларынан турды да, хәр бири өз жолына түсти. ⁵⁰ Адония болса, Сулайманнан қорққанынан орнынан турды да, қурбанлық орынға барып, оның шақларына жабысты^b. ⁵¹ Буны Сулайманға хабарлап:

– Адония сизден қорқып, қурбанлық орынның шақларына жабысып алған. Ол: «Дәслеп патша Сулайман қулы болған мени қылыш пенен өлтирмейтуғынын айтып ант ишсин», – деп атыр, – деди.

⁵² Сулайман оларға:

– Егер ол маған садық адам болса, оның шашының бир талына да зыян тиймейди. Ал егер ишинде қандай да бир жаманлық бар болса, онда ол өлтириледі, – деп жуўап берди. ⁵³ Соңынан патша Сулайман жиберген адамлар Адонияны қурбанлық орыннан алып келди. Адония келип, патша Сулайманға тәжим етті. Сулайман оған: «Үйиңе бар», – деди.

Екинши бап

Даўыттың Сулайманға берген үәсиятлары

2 ¹ Даўыттың өлими жақынласқанда, ол улы Сулайманға мына үәсиятларды берди: ² «Басқалар сыяқлы мен де жақын арада бул дүньяны тәрк етемен. Сен күшли хэм мәрт бол. ³ Ислеген хәр бир исинде хэм берған хәр бир жериңде табысқа ерисиўин ушын, Қудайың болған Жаратқан Ийениң тапсырмаларын орынлап, Оның жолларынан жүр хэм Муўсаның Нызамында жазылғанындай, Қудайдың қағыйдаларына, буйрықларына, нызамларына хэм қарарларына бойсын. ⁴ Сонда Жаратқан Ийе маған берген мына сөзин орынлайды: „Егер урпақларың өз жолларынан адаспай, шын жүректен хэм жан-тәни менен Маған садық болып жүрсе, сениң урпағыңнан Израил тахтында отыратуғын ер адамның изи үзилмейди“.

⁵ Буннан тысқары сен Серуя улы Йоабтың маған нелер ислегенин билесен. Ол Израилдың еки сәрқардасы Нер улы Абнер менен Етер^c улы Амасаны өлтирип, тынышлық үақтында урыстағыдай қан төкти хэм белиндеги белбеуи менен аяғындағы сандалларын қанға былғады. ⁶ Сен ақылыңа салып, ис тут. Бирақ оның ағарған басының өлилер мөканына тынышлық пенен кириўине жол қойма. ⁷ Гиладлы Барзиллайдың улларына жақсылық исле. Оларға дастурханыңнан ауқатланатуғынлар арасынан орын бер. Өйткени мен әжағаң Абшаломнан қашып жүргенимде, олар маған жәрдем берди. ⁸ Бенямин урпағынан болған бахуримли Гераның улы Шимей де сениң жаныңда. Ол Маханайымға қарай қашып баратырғанымда, мени қатты

^b1:50 Қурбанлық орынға барып, оның шақларына жабысты – басына өлим қәупи туўылған адам қурбанлық орынның төрт мүйешинен шығып турған шақларынан услап, бир қасық қанынан кешийди сорайтуғын болған.

^cЕтер – ямаса «Итра».

ғарғаған еді. Бірақ соңынан ол мени күтіп алыу үшін Иордан дәрйясының бойына келді. Сонда мен оған: „Сени қылыш пенен өлтirmeймен“, – деп Жаратқан Ийениң аты менен ант ишкен едим. ⁹ Деген менен, сен оны жазасыз қалдырма. Сен ақыллы адамсаң, оған не іслеуді өзін билесең. Оның ақ шашлы басын өлілер меканына қаны менен жибер».

Даўыттың өліми

¹⁰ Даўыт өліп, ата-бабаларына қосылғанда, ол өзінің аты менен аталған қалаға жерленді. ¹¹ Даўыт Израилда қырк жыл патшалық етіп, оның жети жылын Хебронда, отыз үш жылын Ерусалимде өткізді. ¹² Солай етіп, Сулайман әкеси Даўыттың тахтына отырды хәм оның патшалығы жүдә бекем болды.

Адонияның өліми

¹³ Хаггит улы Адония Сулайманның анасы Бат-Шебаның жанына барды. Бат-Шеба оннан:

– Аманлық па? – деп сорады.

Адония оған:

– Аманлық, – деп жууап берді.

¹⁴ Соңынан ол:

– Сизге бир нәрсе айтпақшы едим, – деди.

Бат-Шеба оған:

– Айта бер, – деди.

¹⁵ Адония Бат-Шебаға былай деди:

– Өзіңиз билесиз, патшалық маған тийисли еді хәм пүткіл Израил менің патша больұымды күтіп жүрген еді. Бірақ жағдай өзгеріп, патшалық инимнің қолына өтті. Себеби Жаратқан Ийениң ерки усы еді. ¹⁶ Бірақ менің сизден бир тилегим бар. Өтинемен, қарсылық билдирмең.

Бат-Шеба:

– Айт, – деди.

¹⁷ Сонда Адония Бат-Шебаға:

– Өтинемен, патша Сулайман менен сөйлесең. Ол сизге қарсылық билдирмейді. Маған шунемли Абишагты хаяллыққа берсин, – деди.

¹⁸ Бат-Шеба оған:

– Яқшы, сен туұралы патша менен сөйлесіп көрейін, – деп жууап берді.

¹⁹ Бат-Шеба Адонияның өтিনিши туұралы сөйлесіу үшін патша Сулайманға кетті. Сулайман анасын күтіп алыу үшін орнынан турып, анасына тәжим етти хәм соңынан тахтына отырды. Патша өзінің оң тәрәпине бир тахт койдырып, оған анасын отырғызды. ²⁰ Анасы тахтқа отырғаннан соң, патшаға:

– Сеннен кишкене бир өтিনিшим бар еді, сөзімді жерде қалдырма, – деди.

Патша оған:

– Айта бер, анажан, сөзіңизди жерде қалдырмайман, – деди.

²¹ Бат-Шеба патшаға:

– Шунемли Абишагты әжаған Адонияға хаяллыққа берсең кәйтеди? – деди.

²² Патша Сулайман анасына:

– Не үшін Адонияға тек шунемли Абишагты сорап тұрсыз? Ол үшін патшалықты да сорасаңыз болар еді. Ақыры ол меннен үлкен. Буның үстине, руұханий Абиятар менен Серуя улы Йоаб та ол тәрәпте емес пе? – деди.

²³ Соңынан патша Сулайман Жаратқан Ийениң аты менен ант ишип былай деди: «Егер Адонияны бул гәпи үшін өлтirtпесем, Қудай мени жазалаған үстине жазаласын! ²⁴ Мени күшке толтырып, әкем Даўыттың тахтына отырғызған хәм Израил патшаларының менің урпағымнан келип шығатуғынын айтып, үде еткен

тири Жаратқан Ийе хақы ант ишемен: Адония бүгін-ақ өлтиреледі». ²⁵ Сөйтіп, патша Сулайман Ехояда улы Бенайға Адонияны өлтирiуді буйырды. Ол барып, Адонияны өлтiрiдi.

Абиятардың сүргин етилиуі хәм Йоабтың өлими

²⁶ Патша руұханий Абиятарға: «Сен Анатоттағы өз жериңе бар. Негизинде, сен өлимге ылайықласаң. Бирақ хәзир сени өлтiрмеймен. Себеби сен әкем Даұыттың алдында Ийемиз Жаратқан Ийениң сандығын көтерiп жүрдиң хәм әкем шеккен хәр бир азапты оның менен бирге бастан кеширдиң», – деди. ²⁷ Сулайман Абиятарды Жаратқан Ийениң руұханийлигинен шетлетти. Солай етип, Жаратқан Ийениң Шилода Әлийдің үй-ишине қарсы айтқан сөзи орынланды.

²⁸ Бул хабар Йоабқа да жетти. Йоаб Абшаломға қосылмаған болса да, Адонияны қоллап-қуұатлаған еди. Сонлықтан Йоаб Жаратқан Ийениң шатырына қашып барып, қурбанлық орынның шақларына жабысты. ²⁹ Йоабтың Жаратқан Ийениң шатырына қашып барып, қурбанлық орынның жанында турғаны патша Сулайманға хабарланды. Сулайман Ехояда улы Бенайға барып, оны өлтiрiуді буйырды.

³⁰ Бенай Жаратқан Ийениң шатырына барып, Йоабқа:

– Патша сыртқа шығыуыңды буйырады, – деди.

Бирақ Йоаб:

– Яқ, мен усы жерде өлмекшимен, – деп жууап берди.

Сонда Бенай барып, Йоабтың берген жууабын патшаға жеткизди.

³¹ Патша Бенайға былай деди: «Оның айтқанындай исле. Оны өлтiрип, жерле. Усылайынша, Йоабтың жазықсыз төккен қанларының қунын мениң хәм әкемнің урпақларының мойнынан алып тасла. ³² Жаратқан Ийе оның төккен қаны ушын өзiн жазаласын. Себеби ол әкем Даұытқа билдирместен, өзiнен әдилiрек хәм өзiнен жақсырақ болған еки адамды: Израилдың сәркәрдасы Нер улы Абнерди хәм Яхуданың сәркәрдасы Етер улы Амасаны қылыш пенен өлтiрди. ³³ Солай етип, олардың қаны мәңгиге Йоабтың хәм оның урпақларының мойнында қалады. Ал Жаратқан Ийе Даұытқа, оның урпақларына, үй-ишине хәм тахтына мәңгиге тынышлық береді».

³⁴ Ехояда улы Бенай барып, Йоабты өлтiрди хәм ол шөлдеги өз үйине жақын жерге жерленди. ³⁵ Патша Йоабтың орнына Ехояда улы Бенайны сәркәрда етип, ал Абиятардың орнына Садокты руұханий етип тайынлады.

Шимейдің өлими

³⁶ Буннан кейин патша адам жиберип, Шимейди шақыртты хәм оған былай деди: – Ерусалимде бир үй қурып алып, сол жерде жаса. Хеш жаққа кетпе. ³⁷ Ол жерден шығып, Кидрон сайынан өткен күнің-ақ сөзсиз өлтiрилетуғыныңды билип қой. Өз қаның ушын өзiң жууапкер боласаң.

³⁸ Шимей патшаға:

– Тақсыр, қулық. Сиз не десеңиз, қулығың болған мен соны орынлайман, – деди. Солай етип, Шимей узақ ұақыт Ерусалимде жасады.

³⁹ Бирақ арадан үш жыл өткеннен соң, Шимейдің еки қулы Гат патшасы Мааха улы Ахиштиң жанына қашып кетти. Шимейге қулларының Гатта екенлиги туұралы хабар келди. ⁴⁰ Сонда Шимей ешегин ертлеп, қулларын ізлеу ушын Гатқа, Ахиштиң жанына кетти. Ол қулларын қайтарып әкелди.

⁴¹ Шимейдің Ерусалимнен шығып, Гатқа барып қайтқаны туұралы Сулайманға хабар жетти. ⁴² Сонда Сулайман Шимейди шақыртып, оған былай деди: «Саған Жаратқан Ийениң аты менен ант иштирген жоқ па едим? „Билип қой, қаладан шығып, қандай да бир жерге барған күнің-ақ сөзсиз өлтiрилесең“, – деп ескертпеген бе едим? Сен де маған: „Қулық, ыразыман“, – деген бе едің? ⁴³ Онда неге Жаратқан

Ийениң алдында ишкен антыңа хэм мениң буйрыгыма бойсынбадың?»⁴⁴ Патша сөзин даўам етип, Шимейге және былай деди: «Сен әкем Даўытқа ислеген барлық жаманлықларыңды жақсы билесең. Бул ислеген жаманлықларыңды Жаратқан Ийе өзине кайтарады.⁴⁵ Бирақ Жаратқан Ийе мени жарылқасын хэм Даўыттың тахты Жаратқан Ийениң алдында мәңгиге тербелмесин».

⁴⁶ Патша Ехояда улы Бенаяға буйрық берди. Ол Шимейди алып шығып, өлтирди. Солай етип, Сулайманның патшалығы бекемленди.

Үшінши бап

Сулайманның Қудайдан даналық сораўы

3¹ Сулайман Мысыр фараонының қызларының бирине үйленип, фараон менен байланыс дүзди. Ол ҳаялын Даўыттың қаласына алып келди. Сулайман өз сарайын, Жаратқан Ийениң Ибадатханасын хэм Ерусалимниң әтирапындағы дийўалларды тиклегенше, ҳаялы сол жерде жасады.² Халық еле сыйыныў орынларында қурбанлықлар беретугын еди. Себеби сол ўақытқа шекем Жаратқан Ийениң атына арнап Ибадатхана қурылмаған еди.³ Сулайман әкеси Даўыттың көрсетпелери менен жүрип, Жаратқан Ийени сүйетуғын еди. Деген менен, ол да сыйыныў орынларында қурбанлықлар берип, түтеткилер түтететуғын еди.

⁴ Патша қурбанлық бериў ушын Гибон қаласына кетти, себеби сыйыныў орнының ен баслысы сол жерде еди. Сулайман сол қурбанлық орында мың бас малды жандырылатуғын қурбанлыққа берди.⁵ Гибонда болғанда, Сулайман түнде түс көрди. Түсинде Жаратқан Ийе оған көринип:

– Тиле тилегинди, сорағаныңды беремен, – деди.

⁶ Сулайман Оған былай деди:

– Сен қулың болған әкем Даўытқа үлкен жақсылық иследиң. Себеби ол ҳақ хэм Саған садық болып, Сениң алдында шын жүректен туўры ислерди ислеп жүрди. Сен бүгин оған тахтына отыратуғын бир ул инәм етип, оған үлкен жақсылық ислеўди даўам еттиң.⁷ О Қудайым, Жаратқан Ийе, Сен Өз қулыңды әкем Даўыттың орнына патша еттиң. Бирақ мен еле жүдә жаспан, басқарыўға еле тәжирийбем жоқ.⁸ Қулың Өзин таңдаған халықтың, көплигинен санап шығыў мүмкин болмаған уллы халықтың ортасында тур.⁹ Сонлықтан жаман менен жақсыны айырып билип, халқыңа бийлик етиўим ушын, маған ақылға толы бир жүрек бер. Болмаса, Сениң бул уллы халқыңды ким басқара алады?

¹⁰ Сулайманның бул тилегине Жаратқан Ийениң кеўли толды.¹¹ Қудай Сулайманға былай деди:

– Сен өзиң ушын узақ өмир, байлық хэм душпанларыңның өлимин тилемедиң, ал дурыс ҳүким жүргизиў ушын даналық сорадың.¹² Мен сениң тилегинди орынлайман. Саған даналыққа хэм ақылға толы жүрек беремен. Саған уқсағаны сеннен бурын болмаған хэм сеннен кейин де болмайды.¹³ Саған сорамағанларыңды да: байлық хэм даңқты да беремен. Өмириң бойы патшалар арасында саған тең келетуғыны болмайды.¹⁴ Егер сен де әкең Даўыт сыяқлы қағыйдаларыма хэм буйрықларыма бойсынып, Мениң жолларым менен жүрсең, саған узақ өмир де беремен.

¹⁵ Сулайман ояғанда, буның түси екенин аңлады. Соңынан Ерусалимге келди. Ол Жаратқан Ийениң Келисим сандығының алдында турып, жандырылатуғын қурбанлықлар хэм татыўлық қурбанлықларын берди. Ол пүткил хызметшилери ушын үлкен зыяпат берди.

Сулайманның дана хүкими

¹⁶ Бир күни еки бузық ҳаял патшаның алдына келди.¹⁷ Ҳаяллардың бири патшаға былай деди: «Тақсыр! Мен мына ҳаял менен бир үйде жасайман. Бизлер бирге қалған

ұақытта, мен босандым. ¹⁸ Мен босанғаннан кейін, үшінші күні мына хаял да босанды. Бизлер бірге едік, үйде екеуімізден басқа хеш ким жоқ еді. ¹⁹ Түнде мына хаял баласын астына басып алып, бала өліп қалды. ²⁰ Құлыңыз болған мен уйықлап атырғанымда, түн ортасында ол орнынан тұрып, мениң баламды жанымнан алып, өзінің қойнына жатқарыпты. Ал өзінің өліп қалған баласын болса, мениң қойныма салыпты. ²¹ Таңда баламды емизиұ үшін тұрғанымда, ол жансыз жатырған екен. Бірақ аздаң дыққат пенен қарағанымда, оның мениң балам емес екенін билдим».

²² Екінші хаял: «Яқ, тири бала меники, өлгени сеники», – деди.

Биринші хаял: «Яқ, өлген бала сеники, ал тири сеники», – деди.

Олар патшаның алдында усылай тартысып тұрды.

²³ Сонда патша: «Биреуіңіз: „Тири бала меники, ал өлгени сеники“, – дейсиз.

Екіншіңіз: „Өлген бала сеники, ал тири сеники“, – дейсиз. ²⁴ Онда маған бір қылыш әкелиндер», – деди. Қылыш алып келингенде, ²⁵ патша: «Тири баланы екиге бөліп, ярымын биреуіне, қалған ярымын екіншісине беріндер», – деп буйырды.

²⁶ Сонда баласына жаны ашып, жүрегі сызлаған тири баланың анасы патшаға: «Таксыр, өтинемен, тири баланы өлтирмең, оны мына хаялға берін», – деди.

Ал екінші хаял болса: «Бала саған да, маған да жоқ, оны екиге бөлің», – деди.

²⁷ Сонда патша жууап беріп: «Токтаңдар, баланы өлтирмеңдер! Оны биринші хаялға беріндер. Баланың анасы – сол болады», – деди.

²⁸ Пүткіл израиллылар патша шығарған бул хұкимди еситип, патшаны хұрмет етеугын болды. Себеби олар Сулайманда әдил хұким шығаруы үшін, Қудайдан берілген даналық бар екенін билди.

Төртінші бап

Сулайманның қол астындағы хәмелдарлары

4 ¹ Сулайман пүткіл Израилдың патшасы еді. ² Оның қол астындағы хәмелдарлары мыналар еді:

Садок улы Азария – руұханий;

³ Шишаның улары Элихорев пенен Ахия – хаткерлер;

Ахилуд улы Ехошафат – жылнамашы;

⁴ Ехояда улы Беная – сәркәрда;

Садок хәм Абиятар – руұханийлер;

⁵ Натан улы Азария – үлке хәкимлеринің баслығы;

Натан улы Забуд – руұханий хәм патшаның мәсләхәтшиси;

⁶ Ахишар – сарай басқарушысы;

Абда улы Адонирам – мәрдикарға алынғанлар үстинен жууапкер.

⁷ Сулайманның пүткіл Израил үлкелерин басқаратуғын он еки хәкими бар еді. Олар патшаны хәм оның үй-ишин азық-ауқат пенен тәмийинлеп туратуғын болып, олардың хәр бири жылына бир ай патшаны хәм оның үй-ишин азық-ауқат пенен тәмийинлеуі шәрт еді. ⁸ Олардың атлары мыналар:

Эфраимның таулы үлкесинің хәкими Бен-Хур;

⁹ Мақас, Шаалбим, Бейт-Шемеш, Элон-Бейт-Ханан қалаларының хәкими Бен-Декер;

¹⁰ Сохо хәм пүткіл Хефер жерлерин өз ишине алған Аруббот үлкесинің хәкими Бен-Хесед;

¹¹ Пүткіл Нафат-Дор үлкесинің хәкими Сулайманның қызы Тафаттың күйеуі Бен-Абинадаб;

¹² Таанах, Мегиддо, Изреелдің кубласындағы Саретанның жанындағы пүткіл Бейт-Шеан хәм Бейт-Шеаннан Абел-Мехола менен Йокмеамның арғы жағына дейін созылып жатырған үлкелердің хәкими Ахилуд улы Баана;

¹³ Гиладағы Менашше урпағынан болған Яирге тийісли қалаларды хәм Башандағы Аргоб дегерегиндеги дийуаллар менен қоршалып, дәрұзасына қола тәмби басылған үлкен алпыс қаланы өз ишине алған Гилад жеріндеги Рамот қаласының хәкими Бен-Гебер;

¹⁴ Маханайым үлкесиниң хәкими Иддо улы Ахинадаб;

¹⁵ Нафталий үлкесиниң хәкими Сулайманның қызы Басематтың күйеуі Ахимаас;

¹⁶ Ашер хәм Беалот үлкелериниң хәкими Хушай улы Баана;

¹⁷ Иссахар үлкесиниң хәкими Паруах улы Ехшоафат;

¹⁸ Бенямин үлкесиниң хәкими Эла улы Шимей;

¹⁹ Гилад жериниң, яғнай аморлардың патшасы Сихон хәм Башан патшасы Огтын ески жерлериниң хәкими Урий улы Гебер. Ол сол үлкениң жалғыз хәкими еди.

Сулайманның бир күнлик керек-жарағы

²⁰ Яхуда хәм Израил халқы теңиздиң қумындай көп болып, олар жеп-ишип шадлық ишинде жасады. ²¹ Сулайман Евфрат дәрьясынан филистлердиң жерине хәм Мысыр шеғараларына шекемги барлық патшалықлар үстинен хәкимдарлық етти. Олар Сулайманның өмири дауамында оған салық төлеп, хызмет етти. ²² Сулайманның сарайының бир күнлик азық-ауқаты отыз кор^d сыпатлы бийдай уны, алпыс кор^e ири тартылған бийдай уны, ²³ семиртилген он бұға, жайлаудан алынған жигирма бұға, жүз қой, жөне де, сууынлар, жейранлар, антилопалар хәм семиз қуслардан ибарат еди. ²⁴ Сулайман Тифсахтан Газаға шекемги, Евфрат дәрьясының батысындағы пүткил патшалықлар үстинен хәкимдарлық етти. Ол этираптағы барлық еллер менен тынышлықта жасады. ²⁵ Сулайманның дәуиринде Даннан Беер-Шебаға шекемги Яхуда хәм Израил халқының хәр бири өзлериниң әнжир хәм жүзим ағашлары астында тыныш өмир сүрди. ²⁶ Сулайманның сауаш арбалары ушын қырк мың ат қорасы хәм он еки мың аты бар еди.

²⁷ Сол он еки хәкимниң хәр бири өзи ушын белгиленген бир ай дауамында патша Сулайманды хәм оның дастурханынан ауқат жейтуғынлардың хәммесин азық-ауқат пенен тәмийинлейтуғын еди. Олар бирде бир кемшиликке жол қоймайтуғын еди.

²⁸ Хәр бир хәким белгиленген жерге сауаш арбаларының атлары хәм шапқыр атлар ушын арпа менен сабан жеткізип туратуғын еди.

Сулайманның даналығы

²⁹ Қудай Сулайманға мол даналық, ақыл хәм теңиз жағасындағы қум сыяқлы шексиз терең түсиниушилиқ берди. ³⁰ Сулайманның даналығы пүткил шығыс халықларының даналығынан хәм Мысырдың пүткил даналығынан да үстин еди.

³¹ Ол барлық адамлардан өткен дана болып, эзрахлы Этаннан, Махолдың уллары Хеман, Калкол хәм Дардадан да дана еди. Оның даңқы этираптағы пүткил халықларға жайылды. ³² Ол үш мың нақыл-мақал айтты хәм оның бир мың бес қосығы бар еди.

³³ Сулайман Лебанон тауларындағы кедр ағашынан баслап, дийуалда өсип туратуғын майоран шөбине шекем сөз етти. Ол хайуанатлар, қуслар, жер бауырлаушылар хәм балықлар туұралы да айтты. ³⁴ Хәмме халықлардан адамлар келип, Сулайманның дана сөзлерин тыңлайтуғын еди. Олар Сулайманның даналығы туұралы еситкен дүняның пүткил патшаларынан жиберилген еди.

^d4:22 Отыз кор – шама менен 4 тонна.

^e4:22 Алпыс кор – шама менен 8 тонна.

Бесінші бап

Ибадатхана қурылысына таярлық

5 ¹ Тир патшасы Хирам Сулайманның майланып, әкеси Дауыттың орнына патша етип қойылғанын еситкенде, Сулайманды кутлықлау үшін елшилерин жиберди. Себеби Хирам өмир бойы Дауытқа дос болып келген еди. ² Сулайман да Хирамға өз елшилерин жиберип, былай деди: ³ «Өзиниз билесиз, әкем Дауыт этирапындағы душпанлары менен сауаш жүргизгенликтен, Қудайы Жаратқан Ийениң атына арнап Ибадатхана қура алмады. Жаратқан Ийе сауашларда душпанларын оның аяғының астына таслағанға шекем, ол бул исти қыла алмады. ⁴ Енди Қудайым Жаратқан Ийе маған хәр тәрәплеме тынышлық берди. Хәзир бирде бир душпаным да, дөнип турған қәуип те жоқ. ⁵ Жаратқан Ийе әкем Дауытқа: „Мен сениң тахтыңа отырғызатуғын улың Мениң атыма арнап Ибадатхана қурады“, – деген еди. Сонлықтан мен Қудайым болған Жаратқан Ийениң атына арнап Ибадатхана қурыуды нийет еттим. ⁶ Енди мен ушын Лебанон тауларынан кедр ағашларын кесиу ушын адамларыңызға буйрық берсеңиз. Мениң адамларым да сизиң адамларыңыз бенен бирге ислеиди хәм мен сизиң адамларыңызға өзиниз белгилеген мийнет хәқыны төлеймен. Бизлерде ағаш кесиуде сидонлылар сыяклы тәжирийбелли адамлар жоқ екенин өзиниз билесиз».

⁷ Хирам Сулайманның бул сөзлерин еситкенде, қатты куәанып: «Бүгин бул уллы бир халықты басқаруу ушын Дауытқа дана бир ул бергени ушын, Жаратқан Ийеге алғыс-мақтаулар болсын!» – деди. ⁸ Соңынан ол Сулайманға мына хабарды жиберди: «Маған жиберген хабарыңызды алдым. Кедр хәм сәруи ағашларына байланыслы барлық тилеклериңизди орынлайман. ⁹ Адамларың оларды Лебанон тауларынан теңизге алып келеди. Мен оларды сал етип буудырып, теңиз аркалы айтқан жериңизге жеткизип беремен. Адамларым сол жерде салларды шешип, жыйып береди, сизлер алып кетесизлер. Сиз де тилегимди орынлап, мениң үй-ишимди азық-ауқат пенен тәмийнлесениз».

¹⁰ Хирам Сулайманға керегинше кедр хәм сәруи ағашларын берди. ¹¹ Сулайман болса, Хирамның үй-ишиниң азық-ауқаты ушын хәр жылы жигирма мың кор^f бийдай, жигирма кор^g сапалы зәйтүн майын берип турды. ¹² Жаратқан Ийе үде еткениндей, Сулайманға даналық берди. Сонлықтан Сулайман менен Хирам арасында татыулық болып, олар өз-ара келисим дүзди.

¹³ Патша Сулайман қара жұмыс ислетиу ушын пүткіл Израилдан отыз мың адамды мәрдиқарға алды. ¹⁴ Гезек пенен хәр айда олардан он мыңын Лебанон тауларына жиберди. Олар бир ай Лебанон тауларында, еки ай үйлеринде болатуғын еди. Бул адамларға Адонирам басшылық етти. ¹⁵ Және де, Сулайманның жүк тасыйтуғын жетпис мың адамы хәм тауларда тас кесетуғын сексен мың адамы бар еди.

¹⁶ Булардан тысқары, Сулайман истиң барысын бақлап, жұмысшыларды қадағалап туратуғын үш мың үш жүз қадағалаушы тайынлады. ¹⁷ Патшаның буйрығы бойынша, жұмысшылар Ибадатхананың тийқарын жонылған таслардан қалау ушын үлкен хәм сапалы тасларды кесип шығарды. ¹⁸ Сулайманның хәм Хирамның адамлары гебаллылар менен бирге Ибадатхананың қурылысы ушын ағашлар менен тасларды жонып таярлады.

^f5:11 Жигирма мың кор – шама менен 3500 тонна.

^g5:11 Жигирма кор – шама менен 4400 литр.

Алтыншы бап

Ибадатхананың қурылыуы

6 ¹ Израил халқының Мысырдан шыққанына төрт жүз сексен жыл болғанда, Сулайманның Израил тахтына отырғанына төрт жыл болған еді. Ол сол жылдың екінші айында, яғнай Зиу айында^h Жаратқан Иейнің Ибадатханасының қурылысын бастады.

² Патша Сулайманның Жаратқан Ийеге арнап қурған Ибадатханасының узынлығы алпыс шығанақ, ени жигирма шығанақ, ал бийиклиги отыз шығанақ еді. ³ Ибадатхана имаратының алдыңғы жағындағы айуанның узынлығы Ибадатхана имаратының ениндей, яғнай жигирма шығанақ, ал ени он шығанақ болды. ⁴ Сулайман Ибадатханаға сыртқа қараған жағы тарлау, ишке қараған жағы кеңлеу болған айналар ислетти. ⁵ Ибадатхананың сыртын, яғнай үлкен бөлменің хәм Ең мухаддес бөлменің дийуалларын айландырып, үш қабатлы қосымша бөлмелер ислетти. ⁶ Ең төменги қабаттың ени бес шығанақ, ортанғы қабаттың ени алты шығанақ, үшінши қабаттың ени жети шығанақ еді. Ибадатхананың дийуалларына ислеу бермеу ушын, бөлмелер текшеге уксатып өрилген Ибадатхананың дийуалларына бөренелер арқалы бириктирилди.

⁷ Ибадатхананың қурылысы ушын пайдаланылатуғын таслар кәннің өзінде жонып таярланды. Сонлықтан Ибадатхана қурылып атырғанда, шөккиштиң де, балтаның да, баска темир эсбабының да сести еситилмеди. ⁸ Ортадағы қосымша бөлменің есиги Ибадатхананың кубла тәрeпинде еді. Айланба текше арқалы ортанғы қабатқа, оннан үшінши қабатқа өтетуғын еді. ⁹ Сулайман Ибадатхананы қурып тамамлады. Төбесин кедр бөренелер хәм кедр ағашынан исленген тахталар менен бастырды. ¹⁰ Және де, ол пүткил Ибадатхананы айландырып, хәр биринің бийиклиги бес шығанақ болған қосымша бөлмелер салдырды. Олар Ибадатхана дийуалына кедр бөренелер менен бекитилди.

¹¹ Жаратқан Ийеден Сулайманға мынадай сөз түсти: ¹² «Мине, сен Ибадатхана қурып атырсаң. Егер сен Мениң қағыйдаларымды, нызам хәм буйрықларымды орынлап жүрсең, онда Мен әең Дауытқа берген сөзимди сен арқалы орынлайман.

¹³ Мен израиллылар арасында жасап, халкым Израилды хеш қашан тәрк етпеймен».

¹⁴ Солай етип, Сулайман Ибадатхананы қурып питкерди. ¹⁵ Ол Ибадатхананың ишки дийуалын еденнен төбеге шекем кедр ағашынан исленген тахталар менен қаплады, ал едине сәрүй ағашынан исленген тахталар төсетти. ¹⁶ Ибадатхананың арқа тәрeпинің ең төрин еденнен төбесине дейин кедр тахталар менен бөлдирип, узынлығы жигирма шығанақ болған бир бөлме ажыраттырды. Ол жер Ең мухаддес бөлме деп аталды. ¹⁷ Ең мухаддес бөлменің алдындағы үлкен бөлменің узынлығы қырқ шығанақ еді. ¹⁸ Дийуалдағы таслар көринбеуи ушын Ибадатхананың ишин қаплап турған кедр тахталарға асқабақлар хәм асылып турған гүллер ойып салынды.

¹⁹ Ибадатхананың ишиндеги ең төрги бөлме Жаратқан Ийенің Келисим сандығын қойыу ушын таярланды. ²⁰ Бул бөлменің узынлығы жигирма шығанақ, ени жигирма шығанақ хәм бийиклиги де жигирма шығанақ еді. Сулайман усы бөлмени де, кедр ағашынан исленген қурбанлық орынды да сап алтын менен қаплатты. ²¹ Сулайман Ибадатхананың ишин де сап алтын менен қаплатып, алтын менен қапанған төрги бөлменің алдына алтын менен қапанған шынжырлар тарттырды. ²² Ибадатхананың иши бастан-аяқ хәм Ең мухаддес бөлмедеги қурбанлық орын алтын менен қапланды. ²³ Ең мухаддес бөлмеге қойыу ушын зейтүн ағашынан исленген, хәр биринің

^h6:1 Зиу айында – еврей календары бойынша екінши ай болып, апрель айының ортасынан май айының ортасына шекемги аралық.

бийиклиги он шығанақ болған еки керуб¹ исленди. ²⁴ Хэр канаты бес шығанақ болған керубтың жайылған еки канатының узынлығы он шығанақ болды. ²⁵ Екинши керубтың да жайылған канаты он шығанақ болып, еки керубтың өлшеми де, көриниси де бирдей еди. ²⁶ Еки керубтың да бийиклиги он шығанақ еди. ²⁷ Сулайман керубларды Ибадатхананың Ең мухаддес бөлмесиниң ортасына койды. Керублардың жайылған канатларының бир ушы бөлмениң дийўалларына тийип, екинши ушлары бөлмениң ортасында бир-бирине тийисип турды. ²⁸ Сулайман керубларды да алтын менен каплатты.

²⁹ Ибадатхананың ишки хэм сыртқы бөлмелериниң хэмме дийўалларына айландырып керублардың, пальма ағашларының хэм ашылып турған гүллердиң көринислерин ойып салдырды. ³⁰ Усы еки бөлмениң еденлерин де алтын менен каплатты.

³¹ Ең мухаддес бөлмениң кирер аўзына зәйтүн ағашынан жақлаўы бес қырлы болған жарма қапы ислетти. ³² Ол зәйтүн ағашынан исленген жарма қапыларға керублардың, пальма ағашларының хэм ашылып турған гүллердиң көринисин ойып салдырып, қапыларды алтын менен каплатты. Керублар менен пальма ағашларының сүүретлерин де алтын менен каплатты. ³³ Үлкен бөлмениң кирер аўзына да зәйтүн ағашынан төрт мүйешли жақлаў ислетип, ³⁴ жақлаўға жыйналатуғын еки жарма қапыны сәрўи ағашынан ислетти. ³⁵ Буларға да керублардың, пальма ағашларының хэм ашылып турған гүллердиң көринислерин ойып салдырып, оларды алтын менен каплатты.

³⁶ Ол ишки хәўли қурдырып, оның дийўалларын үш қатар жонылған тастан хэм бир қатар кедр ағашынан ислетти.

³⁷ Сулайман өз патшалығының төртинши жылының Зиў айында Жаратқан Ийениң Ибадатханасының тийкарын койған еди. ³⁸ Ал он биринши жылдың сегизинши айы болған Бул айында Ибадатхана алдын ала белгиленгениндей етип, барлық майда-шүйдесине шекем қурып болынды. Сулайман Ибадатхананы жети жылда қурып болды.

Жетинши бап

Сулайманның сарайы

7 ¹ Сулайман өзи ушын да сарай қурдырып, оны он үш жылда толық тамамлады. ² Ол қурдырған Лебанон тоғайы деп аталатуғын сарайдың узынлығы жүз шығанақ, ени елиў шығанақ, бийиклиги отыз шығанақ еди. Сарай төрт қатар етип койылған кедр өрелерден хэм олардың үстине койылған кедр бөренелерден ибарат еди. ³ Өрелердиң үстине, хэр қатарға он бес бөренеден койылған болып, усы қырк бес бөренениң үстине кедр тахталар төселген еди. ⁴ Имараттың еки тәрәпиндеги айналары үш қатардан ибарат болып, олар бир-бирине қарап турған еди. ⁵ Барлық қапылар хэм олардың жақлаўлары төрт мүйешли еди. Айналар болса, үш қатар етип, бир-бирине қарама-қарсы қурылған еди.

⁶ Сулайман узынлығы елиў шығанақ, ени отыз шығанақ болған өрели бир айўан ислетти. Айўанның алдында өрелер койылып, үсти бастырылған шертек бар еди. ⁷ Және де, тахт туратуғын, яғный ол жерде өзи отырып қазылық ететуғын Хүким шығарыў айўанын қурдырды. Оны еденинен төбесине шекем кедр тахталар менен каплатты. ⁸ Усы айўанның арқа тәрәпиндеги Сулайман жасайтуғын сарай да усы тақылетте салынған еди. Сулайман хаялы, фараонның қызы ушын да анық усындай бир сарай қурып берди.

⁹ Бул имаратлардың хэммеси иши хэм сырты тийкарынан төбесине дейин хэм сыртынан үлкен хәўлиге дейин жарғылар менен кесилип, еки тәрәпи де жонылған

хәм белгиленген өлшем бойынша таярланған сапалы таслардан салынған еди. ¹⁰Тийкары он шығанақ хәм сегіз шығанақ келетуғын үлкен, сапалы таслардан қаланды. ¹¹Дийўалы да өлшем бойынша кесилген сапалы таслардан өрилип, дийўал ушын кедр ағашы да пайдаланылды. ¹²Үлкен хәўлиниң айналасы жонылған тастан үш қатар хәм кедр бөренеден бир қатар етип, айландырып өрилген еди. Жаратқан Ийениң Ибадатханасының ишки хәўлисиниң хәм айўанының дийўаллары да усылай исленген еди.

Хирамның хызметі

¹³Патша Сулайман хабар жиберип, Тирдан Хирамды алдырды. ¹⁴Оның анасы Нафталий урыўынан болған бир жесир хаял, ал әкеси тирли мыскер еди. Хирам қоладан зат ислеў уқыбын, шеберлигин хәм қәбилетин ийелеген уста еди. Ол патша Сулайманға келип, оның барлық ислерин орындады.

¹⁵Хирам қоладан еки өре иследи. Олардың хәр бириниң бийиклиги он сегіз шығанақ, ал хәр бириниң айнала өлшеми он еки шығанақ келетуғын еди. ¹⁶Және де, өрелердиң үстине қойыў ушын, қоладан еки төбелик қуйып иследи. Олардың хәр бириниң бийиклиги бес шығанақ еди. ¹⁷Өрениң төбелигиниң хәр бири торға уксатып өрилген шынжырлар менен безелди. ¹⁸Ол өрелердиң жоқарысындағы төбеликлерди жаўып турыў ушын, хәр бир торды еки қатар етип айландырып, қола анарлар менен безеди. ¹⁹Айўандағы өрелердиң төбеликлері лала гүллерге уксатып исленип, олардың хәр бириниң бийиклиги төрт шығанақ еди. ²⁰Хәр бир өрениң төбесиндеги тордың жаңындағы кесеге уксаған бөлегиниң үстине айландырып, еки жүзден анар салынған еди. ²¹Хирам бул өрелерди Ибадатхананың айўанына орнатып, оның кубладағысын Яхин¹, арқадағысын Боаз^к деп атады. ²²Өрелердиң төбеликлері лала гүл тақылтеге еди. Солай етип, өрелерге байланыслы ислер тамам болды.

²³Хирам қоладан қуйма хәўыз жасады. Ол домалақ болып, оның бир ернегинен екінши ернегине шекемги аралығы он шығанақ, тереңлиги бес шығанақ, айнала узынлығы отыз шығанақ еди. ²⁴Хәўыз қуйылған ўақытта, оның ернегиниң астына еки қатар етип асқабаққа уксаған нағыслар қосып қуйылған болып, олар хәр бир шығанаққа он-оннан туўры келетуғын еди. ²⁵Хәўыз он еки қуйма бұғаның үстине орнатылған болып, олардың үшеўи арқаға, үшеўи батысқа, үшеўи кублаға, үшеўи шығысқа қарап турған еди. Бұғалардың артқы жағы хәўыздың астында, иште еди. ²⁶Хәўыздың қалыңлығы төрт ели болып, ернеги кесениң ернегине, ашылып турған лала гүлге уксайтуғын еди. Хәўызға еки мың бат¹ суў сыятуғын еди.

²⁷Хирам қоладан он түбелдирик иследи. Хәр бир түбелдириктиң узынлығы төрт шығанақ, ени төрт шығанақ, бийиклиги үш шығанақ еди. ²⁸Түбелдириклердиң дүзилісі мынадай еди: түбелдириклер жақлаўларға бекитилген төрт мүйешли қола тахталардан исленди. ²⁹Тахталарға, сондай-ақ жақлаўларға да арыслан, бұға хәм керублардың сүүретлері салынды. Ал арыслан хәм бұғалардың сүүретлериниң асты менен үстине аспа гүлшенберлері ойып исленди. ³⁰Хәр бир түбелдириктиң қоладан исленген төрт дөңгелегі хәм оғы бар еди. Түбелдириктиң төрт тәрәпине ләгенди услап турыў ушын қуйма тирепбердилер исленип, олардың хәр бир тәрәпи гүлшенберлер менен безетилген еди. ³¹Түбелдириктиң үсти бетинде ләген қойыў ушын арналған дөңгелек ойық бар болып, ләген түбелдириктен жоқары қарай бир шығанақ шығып турған еди. Оның түбине дейинги тереңлиги бир ярым шығанақ еди. Ойықтың айнала дөгерегинде ойма нағыслар бар еди. Бирақ түбелдириклердиң тахталары дөңгелек емес, төрт мүйешли еди. ³²Түбелдириктиң тахталарының асты бетинде төрт дөңгелек бар болып, оның оғы түбелдирикке қатырылған еди. Хәр бир

¹7:21 Яхин – еврей тилинде «беккем орнатыўшы» деген мәнисти билдиреди.

^к7:21 Боаз – еврей тилинде «күдирет ийеси» деген мәнисти билдиреди.

¹7:26 Еки мың бат – шама менен 44 000 литр.

дөңгелектің бийиклиги бир ярым шығанақ еди. ³³ Дөңгелеклер сауаш арбаларының дөңгелеклерине уқсайтуғын еди. Оның хэмме нәрсеси: оқлары, тоғыны, кегейи хэм гүпшеги қуйма еди. ³⁴ Хәр бир түбелдириктің төрт мүйешинде түбелдирикке қатырылған төрт тирепберди бар еди. ³⁵ Түбелдириктің үстінде ярым шығанақ бийикликте бир жумалақ халка бар еди. Түбелдириктің тирепбердилери менен тахталары түбелдирикке бириктирип исленген еди. ³⁶ Хирам тирепбердилер менен тахталарға сыйғанынша, керублардың, арысланлардың, пальма ағашларының сүүретлерин, ал айналасына гүлшенберлерди ойып салды. ³⁷ Усылайынша, ол он түбелдирик иследи. Олардың хэммесиниң қуйылыуы да, өлшеми де, көриниси де бирдей болды. ³⁸ Хирам он түбелдириктің үстине қойыуы ушын қоладан он ләген иследи. Хәр бир ләгенниң ени төрт шығанақ болып, оның хәр бирине қырк бат^m суу кететуғын еди. ³⁹ Түбелдириктің бесеуин Ибадатхананың кубла тәрепине, бесеуин арка тәрепине қойды. Ал хәуызды болса, Ибадатхананың оң тәрепине, яғный кубла-шығысына қойды. ⁴⁰ Буннан соң, Хирам күл салынатуғын ыдыслар, күл алатуғын белшелер хэм қан себетуғын табақлар соқты.

Солай етип, Хирам патша Сулайманның тапсырмасы бойынша Жаратқан Ийениң Ибадатханасы ушын ислеп атырған мына ислерин тамамлады:

⁴¹ еки өре, өрелердің төбесине қойылатуғын еки төбелик, өрелердің төбелерин орап турған еки торлы әшекөй, ⁴² өрениң төбелигин жауып турыуы ушын арналған хәр бир тордағы еки қатар анар, яғный еки тордағы төрт жүз анар, ⁴³ он түбелдирик хэм түбелдирик үстине он ләген, ⁴⁴ хәуыз хэм хәуыздың астындағы он еки бұға, ⁴⁵ күл салынатуғын ыдыслар, күл алатуғын белшелер хэм қан себетуғын табақлар.

Хирамның патша Сулайманға Жаратқан Ийениң Ибадатханасы ушын ислеп берген хэмме нәрсеси жылтыратылған қоладан исленди. ⁴⁶ Патша буларды Иордан тегислигинде, Суккот пенен Саретан арасындағы саз ылайлы жерлерде қуйдырды. ⁴⁷ Буйымлар соншелли көп болғанлықтан, Сулайман олар ушын кеткен қоланың өлшемин анықламады.

⁴⁸ Сулайман Жаратқан Ийениң Ибадатханасы ушын төмендеги затларды:

қурбанлық орынды,
үстінде мухаддес нанлар туратуғын столды,

⁴⁹ Ең мухаддес бөлмеге кирер ауызда, оң тәрепте туратуғын бес хәсте менен шеп тәрепте туратуғын бес хәстени,

гүллерди, шыраларды хэм пилик тазалайтуғын қысқышларды,

⁵⁰ қырмаларды, пилик кескишлерди, қан себетуғын табақларды, түтетки салатуғын тостағанларды хэм шоқ салынатуғын ыдысларды,

Ибадатхананың ең төрғи бөлмесиниң, яғный Ең мухаддес бөлмениң хэм үлкен бөлмениң қапыларының топсаларын алтыннан ислетти.

⁵¹ Патша Сулайман Жаратқан Ийениң Ибадатханасына тийисли болған ислерди тамамлағаннан соң, әкеси Дауыттың атаған гүмис, алтын хэм басқа затларын әкелип, Ибадатхананың қазнасына қойды.

Сегизинши бап

Келисим сандығының Ибадатханаға алып келиниңи

8 ¹ Патша Сулайман Жаратқан Ийениң Келисим сандығын Дауыттың қаласы болған Сийоннан алып келиуы ушын Израил халқының барлық ақсақалларын, урыу хэм әулад басшыларын Ерусалимге шақырды. ² Хэмме жетинши ай болған

^m7:38 Қырк бат – шама менен 880 литр.

Этаним айындағы байрам уақытында^а Сулайман патшаның алдына жыйналды.
³ Израил ақсақалларының хәммеси жыйналғанда, руұханийлер Келисим сандығын жерден көтеріп алды. ⁴ Руұханийлер менен лебийлилер Жаратқан Ийенің сандығын, Ушырасыу шатырын хәм шатырдағы хәмме мухаддес буйымларды Ибадатханаға тасыды. ⁵ Патша Сулайман хәм оның жанындағы пүткил Израил жәмийети Келисим сандығының алдында, сан-санақсыз қой хәм бұғаларды қурбанлыққа шалды. ⁶ Руұханийлер Жаратқан Ийенің Келисим сандығын Ибадатхананың ең төрине, Ең мухаддес бөлмеге киргизип, керублардың қанатларының астындағы өз орнына қойды. ⁷ Керублардың қанатлары сандықтың үсти бойлап созылып, сандықты да, оның сырықларын да жауып турды. ⁸ Сырықлар жүдә ұзын болғанлықтан, олардың ушлары Ең мухаддес бөлменің алдындағы Мухаддес бөлмеден көринип туратуғын еди. Бірақ олар сырттан көринбейтуғын еди. Олар хәзир де сол жерде тур.
⁹ Сандықтың ишинде Муұсаның Хороб тауында қойған еки тас тахтасынан басқа хеш нәрсе жоқ еди. Булар Мысыр жеринен шыққанда Жаратқан Ийенің израиллылар менен дүзген келисими жазылған тас тахталар еди.
¹⁰ Руұханийлер Мухаддес бөлмеден шыққанда, бир булт Жаратқан Ийенің Ибадатханасын толтырды. ¹¹ Бул булт себебли руұханийлер хызметин дауам еттире алмады. Себеби Жаратқан Ийенің салтанаты Ибадатхананы толтырып турған еди. ¹² Сонда Сулайман былай деди: «О, Жаратқан Ийе! Сен: „Қойыу бултлар ишинде мақан қурыуды қәлеймен“, – деп айтқан едің. ¹³ Мен Сен ушын салтанатлы бир Ибадатхана, мәңгиге жасайтуғын бир қоныс қурдым».

Сулайманның халыққа айтқан сөзлери

¹⁴ Патша бурылып, тик аяқта турған пүткил Израил жәмийетине пәтия берди.
¹⁵ Соңынан патша былай деди: «Әкем Дауытқа Өз аұзы менен айтқан сөзлерин Өз қоллары менен орынлаған Израилдың Қудайы Жаратқан Ийеге алғыс-мақтаулар болсын! Ол былай деген еди: ¹⁶ „Халқым Израилды Мысырдан алып шыққан күннен бери Өзимнің атыма арнап бир Ибадатхана қурыу ушын, Израил урыуларына тийисли қалалардың хеш бирин таңламадым. Ал халқым Израилды басқарыу ушын Дауытты таңладым“. ¹⁷ Әкем Дауыттың жүрегінде Израилдың Қудайы Жаратқан Ийенің атына арнап Ибадатхана қурыу қәлеуи бар еди. ¹⁸ Бірақ Жаратқан Ийе әкем Дауытқа: „Мениң атыма арнап Ибадатхана қурыуды нийет етипсен. Бул жақсы нийет. ¹⁹ Деген менен, Мениң атыма арнап бул Ибадатхананы сен емес, ал сенің бел балаң қурады“, – деди. ²⁰ Жаратқан Ийе берген сөзин орынлады. Жаратқан Ийенің айтқанындай, әкем Дауыттан соң Израил тахтына мен отырдым хәм Израилдың Қудайы Жаратқан Ийенің атына арнап Ибадатхана қурдым. ²¹ Усы Ибадатхананың ишинде мен Жаратқан Ийенің Келисим сандығын қоятуғын бир орын таярладым. Ата-бабаларымызды Мысырдан алып шыққанда, Жаратқан Ийенің олар менен дүзген келисими усы сандықтың ишинде тур».

Сулайманның дуұасы

²² Сулайман Жаратқан Ийеге арналған қурбанлық орынның алдында, пүткил Израил жәмийетинің қарсысында турып, қолларын көклерге жайып былай деди:

²³ «О, Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе! Көкте де, жерде де Саған тең келетуғын қудай жоқ. Сен Өзине шын жүректен бойсынып жүрген қуларың менен дүзген келисимиңе садық қалып, оларға мийриминди көрсетесең. ²⁴ Сен Өз қулыңа, әкем Дауытқа Өз аұзың менен айтқан сөзлеринди бүгин Өз қолларың менен иске асырдың.

^а8:2 Этаним айындағы байрам уақытында – хәзирги календарь бойынша сентябрьдің ортасынан октябрьдің ортасына шекемги аралық.

²⁵ О, Жаратқан Ийе, Израилдың Қудайы! Енди әкем Даұйтқа берген мына сөзиниң де орынланыўын қәлеймен. Сен оған: „Егер урпақларын да саған уқсап, Мениң алдымда өз жолларынан адаспай жүрсе, сениң урпағыңнан Израил тахтында отыратуғын ер адамның изи үзилмейди“, – деген едиң. ²⁶ О, Израилдың Қудайы, енди Өз қулың, әкем Даұйтқа берген сөзинди орындай гөр!

²⁷ Расында да, Қудай жер бетинде жасар ма еди? Сен көклерге, көклердин көклерине де сыймайсаң. Оның алдында мен курған мына Ибадатхана не болыпты?! ²⁸ Солай болса да, Қудайым Жаратқан Ийе, қулыңның дууаларын хәм өтинишлерин еситип, бүгин оның жалбарыныўларына хәм дууасына кулақ сал. ²⁹ Көзлерің күни-түни: „Мениң атым сол жерде болады“, – деп Өзиң айтқан Ибадатханада болсын хәм қулыңның сол жерге қарап еткен дууасын есит. ³⁰ Усы жерге қарап дууа еткенінде, қулыңның хәм халқың Израилдың жалбарыныўларын есите гөр. Көклердеги Өз мәканыңнан оларға кулақ тутьп, оларды кешире гөр.

³¹ Егер биреу өз жақынына қарсы гүна ислесе хәм оннан ант ишиў талап етилсе, ол келип, усы Ибадатханадағы Сениң қурбанлық орның алдында ант ишсе, ³² Сен оларға көклерден кулақ салып, қуларыңды Өзиң хүким ете гөр. Жазықлыны исине сай жазалап, жазықсызды әдиллигине сай ақлай гөр.

³³ Егер халқың Израил Сениң алдында гүна ислегени ушын душпанларынан жеңилсе хәм қайтадан Саған жүз бұрып, атыңды тән алса хәм усы Ибадатханада дууа етип, Саған жалбарынса, ³⁴ онда Сен оларға көклерден кулақ салып, Өз халқың Израилдың гүналарын кешир хәм оларды ата-бабаларына Өзиң берген жерге қайтара гөр.

³⁵ Олар Саған қарсы гүна ислегени ушын аспан жабылып, жаўын жаўмағанда, олар усы жерге қарап дууа етсе, атыңды тән алса хәм Сен оларды жазалағаныңда, гүналарынан жүз бұрса, ³⁶ онда Сен оларға көклерден кулақ салып, қуларыңның хәм халқың Израилдың гүналарын кешире гөр, оларға жүриўи тийис болған туўры жолды көрсет хәм халқыңа мүлик етип берген жериңе жаўын жаўдыра гөр.

³⁷ Егер елде ашлық болса, оба пайда болса, егинлер қуўраса, кеселленсе, шегіртке хәм курт қапласа, душпанлар келип, өз қалаларының биринде камал қылса, қандай да бир иллет тарқаса ямаса апатшылық басына түссе, ³⁸ сонда бир адам ямаса пүткил халқың Израил дууа етип, жалбарынса, қәр бир адам өзиниң басына түскен апатшылықты сезип, усы Ибадатханаға қарай қолларын жайса, ³⁹ Сен көклердеги Өз мәканыңнан оларға кулақ сала гөр хәм оларды кеширип, ислеген ислерине қарай жуўап бере гөр. Себеби адам баласының жүрегінде не барын тек Сен ғана билесен. ⁴⁰ Олар Өзиң ата-бабаларымызға берген бул жерде өмир бойы Сеннен қорқып жасасын.

⁴¹ Егер халқың Израилдан болмаған жат жерли адам Сениң атың себебли узак елден келсе, ⁴² Сениң уллы атың, күшли қолың хәм кәраметларың хаққында еситип, усы Ибадатханаға келип дууа етсе, ⁴³ көклердеги Өз мәканыңнан оған кулақ салып, сорағанларын бере гөр. Солай етип, дүньядағы барлық халықлар халқың Израил сыяқлы Сениң атыңды билип, Сеннен қорқсын хәм мен қурдырған усы Ибадатхананың Саған сыйынатуғын орын екенин билсин.

⁴⁴ Егер халқың Сен жиберген жол бойынша душпанларына қарсы саўашқа шықса хәм Сен таңдап алған қала менен Сениң атыңа арнап мен қурған усы Ибадатханаға қарап Саған, яғный Жаратқан Ийеге дууа етсе, ⁴⁵ көклерден олардың дууаларына хәм жалбарыныўларына кулақ сала гөр хәм оларға жәрдем бере гөр.

⁴⁶ Егер олар Саған қарсы гүна ислесе, себеби гүна ислемеген бирде бир адам жоқ, Сен ғәзелленип, оларды душпанға тәслим етсен хәм душпан оларды тутқын етип, өзиниң жақын ямаса узак бир елине алып кетсе, ⁴⁷ олар да тутқын болған елде жүрип, есин жыйып алғаннан кейин тәўбеге келип: „Гүна иследик, нызамсызлық қылдық, айыпдармыз“, – деп жалбарынса, ⁴⁸ олар өзлерин тутқын қылған душпан

елинде жүріп, шын жүректен хәм жан-тәни менен Саған жүз бурса, өзлериниң ата-бабаларына берген жерине, Сен таңлап алған қалаға хәм Сениң атыңа арнап мен қурған Ибадатханаға қарап дуға етсе, ⁴⁹ көклердеги Өз мәканыңнан олардың дуға хәм жалбарыныуларына қулақ сала гөр хәм оларды қутқара гөр. ⁵⁰ Сениң көз алдында гүна ислеген халқыңды, олардың Саған қарсы ислеген барлық гүналарын кешире гөр. Оларды тутқын еткенлердиң оларға рехимли больуы ушын, оларды тутқын еткенлерге инсап бере гөр. ⁵¹ Себеби олар Мысырдан, темир ошақ ишинен Тезиң алып шыққан Өз халқың хәм Өз мийрасың.

⁵² Көзлерің мениң хәм халқың Израилдың жалбарыныуларында болсын. Саған жалбарынғанда бәрқулла оларды еситип, жууап бере гөр. ⁵³ Себеби о, Ийем, Жаратқан Ийе! Сен ата-бабаларымызды Мысырдан алып шыққаныңда қулық Муўсаға айтқаныңдай, пүткил дүнья халықлары арасынан оларды Өзиңе мийрас етип ажыратып алдың».

⁵⁴ Сулайман Жаратқан Ийеге дуға етиуін хәм жалбарыныуларын тамамлағаннан соң, Жаратқан Ийениң қурбанлық орны жанынан, қолларын көклерге жайыуы менен диз шөккен жерден турды. ⁵⁵ Ол тик турып, қатты дауыс пенен пүткил Израил жәмийетине былай деп пәтия берди:

⁵⁶ «Өз сөзинде турып, халқы Израилға тынышлық берген Жаратқан Ийеге алғыс-мақтаулар болсын! Оның қулы Муўса арқалы айтқан ийгиликли сөзлериниң хеш бири орынланбай қалмады. ⁵⁷ Қудайымыз Жаратқан Ийе ата-бабаларымыз бенен бирге болғаны сыяқлы, бизлер менен де бирге болсын, бизлерди тәрк етпесин хәм таслап кетпесин. ⁵⁸ Өзиниң жолларынан жүриуимиз, ата-бабаларымызға берген буйрықларына, қағыйдаларына хәм нызамларына бойсынып жасауымыз ушын, бизлердиң жүреклеримизди Өзине қаратсын. ⁵⁹ Аўа, Жаратқан Ийе алдында жалбарынып айтқан бул сөзлерим күни-түни Қудайымыз Жаратқан Ийениң ядында болып, бул қулының хәм халқы Израилдың күнделикли мүтәжликлерин берип турсын. ⁶⁰ Солай етип, барлық халықлар Жаратқан Ийениң Қудай екенин хәм Оннан басқа қудай жоқ екенин билип қойсын. ⁶¹ Бүгінгідей, Оның қағыйдалары бойынша жасау хәм буйрықларын орынлау ушын, пүткил жүрегинизди Қудайымыз Жаратқан Ийеге арнаңлар».

Ибадатхананың бағышланыуы

⁶² Соңынан патша хәм пүткил Израил халқы Жаратқан Ийеге арнап қурбанлық шалды. ⁶³ Сулайман жигирма еки мың бас бұға хәм бир жүз жигирма мың бас қойды Жаратқан Ийеге арнап, татыулық қурбанлығы ушын шалды. Солай етип, патша хәм пүткил Израил халқы Жаратқан Ийениң Ибадатханасының бағышлады. ⁶⁴ Усы күни патша Жаратқан Ийениң Ибадатханасының алдындағы хәулиниң органғы бөлегин де мухаддес қылып айырып, жандырылатуғын қурбанлықтарды, ғәлле садақаларын хәм татыулық қурбанлықтарының майларын сол жерде берди. Өйткени Жаратқан Ийениң алдындағы қоладан исленген қурбанлық орнына жағылатуғын қурбанлықтар, ғәлле садақалары хәм татыулық қурбанлықтарының майлары сыймай кетти.

⁶⁵ Сонда Сулайман хәм үлкен жәмийет – Лебо-Хаматтан Мысыр шегарасындағы сайға дейинги жерлерден келген пүткил Израил халқы Қудайымыз Жаратқан Ийениң алдында еки хәпте, улыўма он төрт күн байрамлады. ⁶⁶ Жети күнлик байрам тамам болғаннан кейин, сегизинши күни Сулайман халыққа рухсат берди. Олар да патшаға пәтия берип, Жаратқан Ийениң қулы Дауытқа хәм халқы Израилға ислеген жақсылықтары ушын кеўли толып, куўаныш пенен үйлерине қайтты.

Тоғызыншы бап

Жаратқан Ийенің Сулайманға және көриніңі

9¹ Сулайман Жаратқан Ийенің Ибадатханасын хәм өзінің сарайын салып, нийетлеген исинің хәммесин тамамлағаннан соң, ² Гибонда көрингени сыяклы, Жаратқан Ийе оған және көринди. ³ Ол Сулайманға былай деди:

«Мен сениң дуғаларыңды хәм жалбарынуыларыңды еситтим. Атымның мәңгиге сол жерде болыуы ушын, сен Маған арнап құрған мына Ибадатхананы мухаддес қылдым. Мениң көзлерім хәм жүрегім бәрқулла сол жерде болады.

⁴ Саған келсек, әкең Даўыт сыяклы Мениң алдымда ҳадал жүрек хәм әдиллик пенен жүрсен, барлық бұйрықларымды орынлап, қағыйда хәм нызамларыма бойсынып жасасаң, ⁵ онда: „Израил тахтынан сениң урпағыңның изи үзилмейди“ – деп әкең Даўытқа берген сөзімде турып, Израил ели үстинен сениң патшалығыңды мәңгиге туратуғын қыламан.

⁶ Бірақ егер сен хәм сениң урпақларың Меннен жүз бұрып, сизлерге берген бұйрық хәм қағыйдаларыма бойсынбай, кетип қалсаңыз хәм басқа құдайларға хызмет етип, оларға табынсаңыз, ⁷ онда Мен Израилды Өзім берген жерден шығарып таслайман хәм Өз атым ушын мухаддес қылған мына Ибадатхананы тәрк етемен. Сонда Израил пүткіл халықлар арасында әпсанаға айланып, күлкіге қалады. ⁸ Ал мына көркем Ибадатхана қарабақанаға айланады. Сонда оның жанынан өтип баратырған хәр бир адам хайран қалып, қорқыныш пенен: „Жаратқан Ийе бул елди хәм мына Ибадатхананы не ушын бул аўхалға салды екен?“ – деп сораитұғын болады. ⁹ Кейин олар: „Израил халқы ата-бабаларын Мысырдан алып шыққан Қудайы Жаратқан Ийени тәрк етип, басқа құдайларға жабысып алды хәм оларға табынып, хызмет етті. Сонлықтан Жаратқан Ийе оларды усы апатшылыққа дуушар етті“, – дейди».

Сулайманның питим дүзіңі

¹⁰ Сулайман еки имаратты: Жаратқан Ийенің Ибадатханасы менен өзінің сарайын жигирма жылда питкерди. ¹¹ Бул ислер ушын Тир патшасы Хирам Сулайманға керегинше кедр менен сәруи ағашларын хәм алтын жеткерип берди. Сол себепли Сулайман Хирамға Галила үлкесіндеги жигирма қаланы берди. ¹² Бірақ Хирам Тирдан келип, Сулайманның өзине берген қалаларын көргенде, бул қалалар оған унамады. ¹³ Сонда Хирам Сулайманға: «Туўысқаным, маған берген қалаларың қандай қалалар өзи?» – деди хәм бул жерди Кабул⁹ деп атады. Олар хәзир де солай аталады. ¹⁴ Хирам патшаға бир жүз жигирма талант алтын жиберген еди.

¹⁵ Патша Сулайман Жаратқан Ийенің Ибадатханасын, өзінің сарайын, Миллоны, Ерусалимнің дийўалларын, Хасор, Мегиддо хәм Гезер қалаларын құрдыруу ушын мәрдиқарға адам жыйнаған еди. ¹⁶ Гезер қаласын Мысыр фараоны қолға алып, өртеп жиберген еди. Ал сол жерде жасап атырған кенаанлыларды болса, қырып таслап, қаланы Сулайманға хаяллыққа берген қызына еншиге берген еди. ¹⁷ Сол себепли Сулайман Гезер қаласын қайта құрған еди. Ол және төменги Бейт-Хоронды, ¹⁸ Баалатты хәм Яхуда жеріндеги шөлдеги Тамарды⁹, ¹⁹ өзине тийисли пүткіл телеклери бар қалаларды, саўаш арбалары менен атлы әскерлери туратуғын қалаларды қайта қурып, бекемледі. Буннан тысқары, Сулайман Ерусалимде, Лебанон тауларында хәм қол астындағы хәмме қалаларда қәлеген нәрселерин құрды.

^{99:13} Кабул – еврей тилинде «жарамсыз» деген мәнисти билдиреди.

^{99:18} Тамар – еврей тилинде Тадмор деп те оқылады.

²⁰ Үлкеде Израил халқынан болмаған халықлар: амор, хетт, периз, хиў хәм ебус халықлары қалып кеткен еди. ²¹ Израил халқы оларды толық жоқ қыла алмаған еди. Сулайман бул халықлардың урпақларын мәрдиқарға алып, қул етті. Бул хәзир де даўам етпекте. ²² Бірақ Сулайман Израил халқының биреуін де қара жұмысқа салмады. Оларды әскер, хызметкер, басшы, әскербасы, арбалы әскерлердің басшысы етип қойды. ²³ Сулайман жүргизип атырған ислердің басында жұмыс ислеп атырған халықты басқарып турған бес жүз елиў қадағалаушы басшы бар еди.

²⁴ Фараонның қызы Даўыттың қаласынан Сулайманның өзи ушын қурдырған сарайына көшип өткеннен соң, Сулайман Миллоны салдырды.

²⁵ Сулайман Жаратқан Ийе ушын арнап қурдырған қурбанлық орында жылына үш рет жандырылатуғын қурбанлықлар хәм татыўлық қурбанлықларын беретугын хәм соның менен бирге Жаратқан Ийениң алдында түтетки түтететуғын еди. Солай етип, ол Ибадатхананың қурылысын тамамлады.

²⁶ Патша Сулайман Эдом жеринде, Қамыс теңизи жағасында жайласқан Элат жанындағы Эсион-Геберде кемелер соқтырды. ²⁷ Хирам теңизди жақсы билетугын кемешилерин Сулайманның адамлары менен бирге кемеде Офирге жиберди. ²⁸ Олар Офирге барып, патша Сулайманға төрт жүз жигирма талант алтын әкелип берди.

Оныншы бап

Шеба хаял патшасының Сулайманға келиўи

10 ¹ Шеба хаял патшасы Жаратқан Ийениң аты себепли Сулайманның арттырған даңқы туұралы еситип, оны жумбақлар менен сынаў ушын келди. ² Ол хош ийисли затлар, көп муғдарда алтын хәм қымбатбаха таслар жүкленген үлкен бир кәрўанды баслап, бир қанша адамлары менен Ерусалимге келди хәм кеўлинде бар болған хәмме нәресесин Сулайман менен бөлишти. ³ Сулайман хаял патшаның хәмме сораўларына жуўап берди. Сораўларда патша түсіндире алмастай хеш нәрсе жоқ еди. ⁴ Шеба хаял патшасы Сулайманның даналығын, ол қурдырған сарайды көрди. ⁵ Ол және патшаның дастурханындағы тағамларын, ўәзирлериниң отырыс-турысын, хызметшилериниң хызметин хәм олардың кийимлерин, шарап қуйыўшыларын хәм оның Жаратқан Ийениң Ибадатханасында берген жандырылатуғын қурбанлықларын көргенде, артық өзін услап тура алмады.

⁶ Ол патшаға былай деди: «Сизиң ислериңиз хәм даналығыңыз ҳаққында өз елимде еситкенлерим ырас екен. ⁷ Бірақ мен келип, өз көзлерим менен көрмегенше сол сөзлерге инанбаған едим. Маған булардың ярымын да айтпаған екен. Сизиң даналығыңыз хәм байлығыңыз еситкенимен де артық екен. ⁸ Сизиң адамларыңыз хәм хызметшилериңиз қаншелли бахытлы! Олар бәрқулла алдыңызда турып, даналығыңызды тыңлай алады. ⁹ Сизге кеўли толып, сизди Израил тахтына отырғызған Қудайыңыз Жаратқан Ийеге алғыс-мақтаўлар болсын! Жаратқан Ийе мәңгиге Израилде сүйгенлиги себепли, әдалатты хәм туўрылықты жүзеге асырыўыңыз ушын сизди патша етип қойды».

¹⁰ Шеба хаял патшасы патшаға бир жүз жигирма талант алтын, жүдә көп муғдарда хош ийисли затлар хәм қымбатбаха таслар саўға етті. Шеба хаял патшасының патша Сулайманға саўға еткеніндей дәрежеде көп хош ийисли затлар буннан кейин хеш қашан алып келинген емес.

¹¹ Хирамның Офирден алтын алып келген кемелери де сол жерден жүдә көп муғдарда сапалы арша ағашларын хәм қымбатбаха таслар алып келди. ¹² Патша сапалы арша ағашларынан Жаратқан Ийениң Ибадатханасы хәм өзиниң сарайы ушын тирепбердилер, қосықшылар ушын лира хәм арфа саз әсбапларын ислетти. Бүгинге дейин ондай дәрежеде көп сапалы арша ағашы әкелинбеген де, буны хеш ким көрмеген де еди.

¹³ Сулайман Шеба хаял патшасына кеулінен шыққан бір қанша сауғаларын берді. Буннан тысқары, ол хаял патшаға сораған хәм қәлеген нәрселериниң хәммесин берді. Буннан кейин, хаял патша адамлары менен бирге өз елине қайтып кетти.

Сулайман патшаның байлығы

¹⁴ Хәр жылы Сулайманға келип туратуғын алтынның муғдары алты жүз алпыс алты талант еді. ¹⁵ Усақлап сатыушылардан, саудагерлердиң саудасынан хәм Арабстанның барлық патшалары менен Израил үлкелериниң хәкімлеринен келип түсетуғын алтынлар буган кирмейтуғын еді.

¹⁶ Патша Сулайман еки жүз үлкен қалқан ислетип, оларды алтын менен қаплатты. Хәр бир қалқанға алты жүз шекел⁴ алтын жумсалды. ¹⁷ Және алтыннан хәр бири үш мина⁵ келетуғын үш жүз кишкене қалқан ислетти. Патша бул қалқанларды Лебанон тоғайы деп аталатуғын сарайға қойды.

¹⁸ Ол және пилдиң сүйегинен үлкен тахт ислетип, оны сап алтын менен қаплатты. ¹⁹ Тахттың алты басқалдағы бар еді. Тахттың сүйенгишиниң бас бети домалақ болып, отырғышының еки тәрепинде шығанақ қойғышы хәм оның жанында еки арысланның мүсини тур еді. ²⁰ Тахттың алты басқалдағының хәр биринің еки тәрепинде бир-бирден он еки арысланның мүсини тур еді. Хеш бир патшалықта бундай нәрсе жоқ еді. ²¹ Патша Сулайманның ишимлик ишетуғын ыдыслары алтыннан исленди. Оның Лебанон тоғайы деп аталатуғын сарайындағы хәмме ыдыслар да алтыннан исленген болып, хеш гүмис қолланылмаған еді. Себеби Сулайманның ұақтында гүмис қадирсиз болып қалған еді. ²² Теңизде Хирамның кемелериниң жанында Сулайманның да Таршиш сауда кемелери бар еді. Бул кемелер үш жылда бир рет алтын, гүмис, пил сүйеги, маймыллар хәм тауыс қусларын алып келетуғын еді.

²³ Патша Сулайман байлықта хәм даналықта дүньяның барлық патшаларынан үстин болды. ²⁴ Қудайдың Сулайманға берген даналығын тыңлау ұшын, пүткіл дүнья оны көриуге қуштар еді. ²⁵ Оны көриуге келгенлердиң хәр бири хәр жылы сауға ұшын гүмис хәм алтын ыдыслар, кийимлер, қурал-жарақлар, хош ийисли затлар, ат хәм ғашырлар алып келип турды.

²⁶ Сулайман сауаш арбалары менен атлар жыйнады. Оның бир мың төрт жүз сауаш арбасы, он еки мың аты бар еді. Олардың бир бөлегин сауаш арбалары ұшын ажыратылған қалаларға, бир бөлегин өзиниң жанына, Ерусалимге жайластырды.

²⁷ Патша Ерусалимде гүмисти әпиұайы тасларға тен қылды. Ал кедр ағашы жүдә көп болғанлықтан, батыстағы тау етеклеринде өсетуғын әнжир ағашына тең болып қалды. ²⁸ Сулайманның атлары Мысырдан хәм Қууден алып келинетуғын еді. Патшаның саудагерлери атларды Қууден сатып алатуғын еді. ²⁹ Мысырдан хәр бир сауаш арбасы алты жүз шекел гүмиске, ал хәр бир ат бир жүз елиу шекел гүмиске сатып әкелинип, олар Сулайманның саудагерлери арқалы пүткіл Хетт хәм Арам патшаларына сағылатуғын еді.

Он биринши бап

Сулайманның Қудайдан узақласуы

11 ¹ Сулайман фараонның қызынан басқа моаб, аммон, эдом, хетт халықларынан хәм сидонлылардан болған шет елли хаялларды сүйди. ² Жаратқан Ийе Израил халқына усы халықлар туұралы: «Сизлердиң жүрегинизди өзлериниң қудайларына аудармауы ұшын, олардан қыз алып, қыз бериспеуңиз керек», – деген еді. Деген менен, Сулайман бул хаялларға сүйспеншилик пенен байланды. ³ Сулайманның патша қызларынан болған жети жүз хаялы хәм үш жүз тоқалы бар еді. Хаяллары

⁴10:16 Алты жүз шекел – шама менен 6 кг.

⁵10:17 Үш мина – шама менен 1,7 кг.

Сулайманды жолдан шығарды. ⁴ Қартайған шағында, олар Сулайманның жүрегін басқа қудайларға аударды. Сулайман жүрегін толығы менен Қудайы Жаратқан Ийеге бағышпаған әкесі Дауытқа ұқсамады. ⁵ Ол сидонлылардың хаял қудайы Аштартаға хәм аммонлардың жеркенишли буты Милкомға⁸ ере баслады. ⁶ Солай етип, Сулайман Жаратқан Ийенің нәзерінде жауыз болған ислерди иследи. Ол әкесі Дауытқа ұқсамады хәм өзін Жаратқан Ийеге толық бағышламады. ⁷ Сулайман Ерусалимнің шығысындағы бир төбеге моаб халқының жеркенишли қудайы Кемошқа хәм аммон халқының жеркенишли қудайы Молохқа арнап сыйыныу орнын құрды. ⁸ Ол өз қудайларына арнап түтетки түтетип, құрбанлықлар беретугын шет елли хаялларының хәммеси ушын усылай иследи.

⁹ Жаратқан Ийенің Сулайманға ғәзеби келди. Себеби ол Израилдың Қудайы Жаратқан Ийеден жүз бұрған еди.

Бұрын Жаратқан Ийе Сулайманға еки рет көринип: ¹⁰ «Басқа қудайлардың изине ерме», – деп бұйырған еди. Бирақ Сулайман Жаратқан Ийенің бұйрығына бойсынбады. ¹¹ Сонда Жаратқан Ийе Сулайманға былай деди: «Усылай етип, сен Мениң өзиң менен дүзген келисимме хәм Мен бұйырған қағыйдаларыма бойсынбағаның ушын, патшалықты сеннен тартып алып, қулларыңның бирине бермен. ¹² Бирақ әкең Дауыттың хұрметі ушын, Мен буны сениң дәуириңде ислемаймен. Ал улыңның қолынан патшалықты тартып аламан. ¹³ Бирақ улыңның қолынан пүткил патшалықты тартып алмайман. Қулым Дауыттың хәм Өзим таңлап алған қалам Ерусалимнің хұрметі ушын, улына бир урыұды қалдыраман».

Сулайманның душпанлары

¹⁴ Солай етип, Жаратқан Ийе Эдом патшаларының нәсилинен болған эдомлы Ҳададты Сулайманға душпан қылып, оған қарсы көтерди. ¹⁵ Дауыт эдомлылар менен урыс алып барғанда, оның сәркәрдасы Йоаб өлгенлерди көмиу ушын келди хәм Эдомдағы еркеклердің хәммесин қырып таслады. ¹⁶ Йоаб хәм пүткил израиллы әскерлер Эдомдағы еркек зағының хәммесин қырып таслайман дегенше, сол жерде алты ай қалып кетти. ¹⁷ Бирақ сол ұақытта кишкене бала болған Ҳадад әкесине хызмет еткен базы эдомлылар менен бирге Мысырға қарай қашып кетти. ¹⁸ Олар Мидяннан шығып, Паранға барды хәм ол жерден базы паранлыларды қосып алып, Мысырға, фараонға барды. Фараон Ҳададқа үй хәм жер берди, оны азық-ауқат пенен тәмийинледи. ¹⁹ Ҳадад фараонның кеулинен шықты. Фараон Ҳададты өз хаялының, ханбийке Тахпенестің сиңлисине үйлендирди. ²⁰ Тахпенестің сиңлиси Ҳададқа Генубат атлы ул тууып берди. Тахпенес Генубатты фараонның үйінде өсирди. Ол фараонның балалары менен бирге өсти. ²¹ Ҳадад Мысырда ұақтында Дауыттың хәм оның сәркәрдасы Йоабтың өлгени туұралы еситти. Ол фараонға:

– Рухсат берсеніз, өз елиме қайтайын, – деди.

²² Фараон оған:

– Өз елиме кетемен дейтуғындай, бул жерде бир нәрседен кемшилиғиң бар ма? – деп сорады.

Ҳадад оған жууап берип:

– Ҳасла, бирақ өтинемен, қайтыуыма рухсат берің, – деди.

²³ Қудай және бир душпанды, яғный өз хұқимдарынан, Соба патшасы Ҳададзерден қашқан Эяда улы Резонды Сулайманға қарсы көтерди. ²⁴ Дауыт собалыларды қырып таслағаннан соң, Резон жанына қарақшыларды топлап, оларға басшы болған еди. Бул адамлар Дамаскке кетип, сол жерде қалған хәм Дамаскте хұқимдарлықты қолға киргизген еди. ²⁵ Резон да Сулайманның өмири дауаында Израилға душпан болып келди. Ол Арамда патшалық етті хәм Ҳадад ислеген жаманлықларға қоса, ол да Израилға жаманлық ислеп келди.

⁸11:5 Милком – 7-аяттағы Молох болыуы мүмкин.

Яробамның Сулайманға қарсы көтерілісін

²⁶ Және, Сулайманның хызметкерлерінен бири Эфраим урыуынан середалы Набат улы Яробам патшаға қарсы бас көтерді. Оның анасы Серуа деген бір жесір хаял еді. ²⁷ Яробамның патшаға қарсы шығуының себеби мынау еді: Сулайман Миллоны құрдырып, әкеси Даўыттың қаласының дийұалындағы жарықтарды питетті. ²⁸ Яробам мәрт адам еді. Сулайман бұл жигиттің қабілетлі екенін көргенде, оны Юсуптің урыуынан алынған пүткіл мәрдикаршылар үстіннен бақлаушы етіп қойды.

²⁹ Бір күні Яробам Ерусалимнен сыртқа шыққанда, шилолы пайғамбар Ахия оны жолда қарсы алды. Ахияның үстінде таза кийім бар еді. Қала сыртындағы далада олардан басқа хеш ким жоқ еді. ³⁰ Ахия үстіндегі таза кийімді шешті де, оны жыртып, оны он екі бөлекке бөлді. ³¹ Кейін Яробамға: «Он бөлегін өзіне ал, себеби Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе былай дейді: „Мен Сулайманның қолынан патшалықты тартып аламан хәм он урыуды саған беремен. ³² Бірақ қулым Даўыттың құрметі хәм Израилдың пүткіл урыулары арасынан таңлап алған қалам Ерусалим үшін бір урыуды оған қалдыраман. ³³ Себеби Сулайман^t Меннен жүз бурып, сидонлылардың хаял қудайы Аштартаға, моаблардың қудайы Кемошқа хәм аммонлардың қудайы Милкомға табынып кетті. Ол Мениң алдымда дурыс болған ислерди ислеп, қағыйдалар хәм нызамларыма бойсынып жасаған әкеси Даўытқа уксамады хәм Мениң жолларымнан жүрмеді. ³⁴ Деген менен, буйрықларыма хәм қағыйдаларыма бойсынып жасаған, таңлап алған қулым Даўыттың құрметі үшін, пүткіл патшалықты Сулайманның өзінің қолынан тартып алмайман. Оны өмириниң ақырына шекем хұкимдар етіп қояман. ³⁵ Бірақ патшалықты оның улының қолынан тартып алып, он урыуды Яробам, саған беремен. ³⁶ Ал Мениң алдымда, атымның сол жерде болуы үшін Өзиме таңлап алған қалам Ерусалимде қулым Даўыттың шырағы мәңгиге сөнип қалмауы үшін, Сулайманның улына бір урыуды беремен. ³⁷ Саған келсек, Мен сени таңлап аламан, сен кеулиц күсеген нәрселердің хәммесиниң үстіннен бийлік жүргизип, Израилға патша боласан. ³⁸ Егер сен қулым Даўыт сыяқлы айтқанларымды орынлап, қағыйда хәм буйрықларыма бойсынып жасасаң, Маған ылайықты ислерди ислеп, Мениң жолларым менен жүрсен, онда Мен сениң менен бірге боламан. Даўытқа ислегенім сыяқлы, сениң үшін да бекем бір урпақ – патшалар әуладын жаратып, Израилды саған беремен. ³⁹ Сулайманның гүнасы себепли Даўыттың урпағын жазалайман, бірақ буны мәңгиге ислемеймен“».

Сулайманның өлими

⁴⁰ Сулайман Яробамды өлтirmekши болды. Бірақ Яробам Мысырға, Мысыр патшасы Шишактың жанына қашып кетип, Сулайманның өлиминиң шекем сол жерде жасады.

⁴¹ Сулайманның патшалығы дәуиріндегі басқа ұақыялар, оның барлық ислери хәм даналықлары Сулайманның ислери кітабында жазылған. ⁴² Сулайман қырқ жыл даўамында пүткіл Израилды Ерусалимде турып басқарды. ⁴³ Сулайман өлип, ата-бабаларына қосылды хәм әкеси Даўыттың қаласына жерленді. Оның орнына улы Рехабам патша болды.

Он екінші бап

Израиллылардың Рехабамға қарсы көтерілісін

12 ¹ Рехабам Шехемге кетті. Өйткени пүткіл израиллылар Рехабамды патша етіп қойуы үшін Шехемге топланған еді. ² Патша Сулайманнан қашып, Мысырда

^t11:33 Сулайман – сөзбе-сөз «олар».

жасап атырған Набат улы Яробам буны еситкенде, еле Мысырда еди. ³ Израиллылар Яробамды шақыртты. Сонда Яробам хәм пүткил Израил жәмийети Рехабама келип:

⁴ – Әкеңиз мойнымызға аўыр мойынтырық салған еди. Сиз әкеңиз бизлерге жүклеген аўыр жүкти хәм ол салған мойынтырықты жеңиллетиң. Сонда сизге хызмет етеміз, – деди.

⁵ Рехабама оларға:

– Енди барып, үш күннен кейин қайтып келиңдер, – деди. Халық тарап кетти.

⁶ Патша Рехабама әкеси Сулайманның көзиниң тирисинде оған хызмет еткен ақсақаллар менен ойласып:

– Мына халыққа не деп жуўап берейин, қандай мәсләхәт бересизлер? – деп сорады.

⁷ Ақсақаллар оған:

– Егер бүгин сиз бул халыққа кул болып, хызмет етсеңиз хәм оларға жуўап бергенде, жақсы сөзинизди аямасаңыз, олар сизге бир өмир кул болады, – деп жуўап берди.

⁸ Деген менен, Рехабама ақсақаллардың мәсләхәтине кулақ аспай, өзи менен бирге өскен жас хызметшилери менен кеңесип, ⁹ олардан: – «Әкеңиздиң бизлерге салған мойынтырығын жеңиллетсеңиз», – деп атырған бул халыққа не деп жуўап берсем екен? Сизлер қандай мәсләхәт бересиз? – деп сорады.

¹⁰ Сонда өзи менен бирге өскен жас жигитлер оған былай деп жуўап берди:

– Сизге: «Әкеңиз мойнымызға аўыр мойынтырық салған еди, сиз оны жеңиллетсеңиз», – деп атырған халыққа: «Мениң шунатай бармағым әкемниң белинен де жуўанырақ. ¹¹ Әкем сизлерге аўыр мойынтырық салған болса, мен мойынтырығыңызды оннан да аўырлатаман. Әкем сизлерди қамшы менен жазалаған болса, мен сизлерди сым қосып өрилген қамшы менен жазалайман», – деп айтың.

¹² Патшаның: «Үш күннен кейин қайтып келиңдер», – деген сөзи бойынша, үшінши күни Яробам хәм пүткил халық Рехабама келди. ¹³ Патша ақсақаллардың өзине берген кеңесине кулақ аспай, халыққа қатал жуўап берди. ¹⁴ Ол жас жигитлердиң мәсләхәти бойынша халыққа: «Әкем сизлерге аўыр мойынтырық салған болса, мен мойынтырығыңызды оннан да аўырлатаман. Әкем сизлерди қамшы менен жазалаған болса, мен сизлерди сым қосып өрилген қамшы менен жазалайман», – деди. ¹⁵ Патша халыққа кулақ салмады. Себеби Жаратқан Ийе шилолы Ахия арқалы Набат улы Яробамға айтқан сөзлерин орынлау ушын усылай иследи.

¹⁶ Пүткил израиллылар патшаның өзлерине кулақ салмағанын көргенде, патшаға былай деп жуўап берди:

«Даўыт пенен бизиң не байланысымыз бар,

Ишайдың улында алатуғын үлесимиз де жоқ.

Хәй, Израил халқы, үйлеринизге қайтыңлар!

Хәй Даўыт, өз үйиң өзине ардана болсын!»

Усыларды айтып, израиллылар өз үйлерине қайтып кетти.

¹⁷ Солай етип, Рехабама тек Яхуда қалаларында жасайтуғын израиллыларға ғана патшалық ете баслады. ¹⁸ Патша Рехабама мәрдиқарға алынғанлар үстинен қадағалаушы Адонирамды Израил халқына жиберди. Халық оны тас боран қылып өлтирди. Сонда патша Рехабама тез саўаш арбасына минди де, Ерусалимге қашып кетти. ¹⁹ Сол күннен баслап хәзирге дейин, Израил халқы Даўыттың урпағына қарсы көтерилип келмекте. ²⁰ Пүткил израиллылар Яробамның Мысырдан қайтып келгенин еситкенде адам жиберип, оны өзлериниң жыйынына шақырды хәм пүткил Израил үстинен патша етип қойды. Яхуда урыўынан басқа хеш бири Даўыттың урпағының қол астында қалмады.

Шемайның пайғамбаршылығы

²¹ Сулайманның ұлы Рехабама Ерусалимге барды да, Израил урыулары менен урысып, өз патшалығын қайтарып алыу үшін, пүткіл Яхуда хәм Бениамин урыуынан бір жүз сексен мың адамды сайлап, әсерлікке топлады. ²² Бірақ сол арада Қудайдың адамы болған Шемайға Қудайдан мынадай сөз түсті: ²³ «Яхуда патшасы Сулайманның ұлы Рехабамаға, пүткіл Яхуда, Бениамин урыуларына хәм сол жерде жасайтуғын басқа халықларға былай деп айт: ²⁴ Жаратқан Ийе былай дейди: „Израиллыларға, өз туысқанларыңызға қарсы урыс ашып, урысты басламаңдар. Хәр бириңіз өз үйиңізге қайтыңдар. Өйткени бұл ислерди ислеп атырған Мен боламан“». Жаратқан Ийенің бұл сөзлерин еситкен халық Оның буйрығына бойсынып, үйлерине қайтты.

Бейт-Эл хәм Дандағы алтын бузаулар

²⁵ Яробам Эфраимның таулы үлкесіндегі Шехем қаласын беккемлеп, сол жерде жасай бастады. Соңынан ол жерден кетип, Пену-Эл қаласына қорған салды. ²⁶ Яробам ишинен: «Патшалық және Дауыттың ұрпақтарына өтиуі мүмкін. ²⁷ Егер бұл халық Ерусалимге, Жаратқан Ийенің Ибадатханасына құрбанлық беріу үшін бара берсе, жүреклері хұкимдарына, Яхуда патшасы Рехабамаға ауып кетер хәм мени өлтирип, патшасы Рехабама тәрәпке өтип кетер», – деп ойлады.

²⁸ Сөйтип, патша кеңесгөйлері менен кеңескеннен соң, алтыннан екі тананы ислетип, халыққа: «Хәй, Израил халқы, сыйыныу үшін енди Ерусалимге барыуыңыздың хәжети жоқ. Мине, сизлерди Мысырдан алып шыққан қудайларыңыз!» – деди. ²⁹ Ол таналардың биреуін Бейт-Элге, екіншисін Дан қаласына қойды. ³⁰ Бұл ауыр гүнаға алып келди. Себеби халық таналардың биреуіне табыныу үшін, хәтте, Данға қарай кете бастады.

³¹ Яробам сыйыныу орынларына бутханалар құрдырды хәм халық арасынан лебийлилерден болмаған адамларды руұханийлер етип қойды. ³² Яробам сегизинши айдың он бесинши күні^а Яхудадағы байрамға еликлеп бір байрам шөлкемлестирди. Ол Бейт-Элдегі құрбанлық орында өзи соқтырған таналарына атап құрбанлықлар берди хәм сол жерде өзи құрдырған сыйыныу орынларының руұханийлерин хызметке қойды. ³³ Ол өз қәлеуі менен белгилеп алған күні, сегизинши айдың он бесинши күні құрбанлықты жағып түтетіу үшін Бейт-Элде өзи құрдырған құрбанлық орынға барды. Сол күнди Израил ұрпақлары үшін байрам күні деп белгиледи.

Он үшінши бап

Яхудалы Қудайдың адамы

13 ¹ Яробам құрбанлықты жағып түтетіу үшін құрбанлық орынның жанында турған уақытта, Қудайдың адамы Жаратқан Ийенің буйрығы бойынша Яхудадан Бейт-Элге келди. ² Ол Жаратқан Ийенің буйрығы бойынша, құрбанлық орынға қарата былай деп бақырды: «Құрбанлық орын, хәй, құрбанлық орын! Жаратқан Ийе былай дейди: „Дауыттың ұрпағынан Йосия деген бір ұл дүньяға келеди. Ол құрбанлықты жағып түтетип, сыйыныу орынларында хызмет еткен руұханийлерди сениң үстінде құрбанлыққа береді. Сениң үстінде адамның сүйеклері жағылады“». ³ Сол күні Қудайдың адамы буның белгиси туұралы былай деди: «Бұл сөзлерди Жаратқан Ийенің айтқанлығын билдиретуғын белгі мынау: мына құрбанлық орын қақ айырылып, үстіндегі күл төгилип кетеди».

^а12:32 Сегизинши айдың он бесинши күні – бұл күн еврей календары бойынша октябрьдің ақыры ноябрьдің басына, яғни Яхудадағы Қослар байрамынан кейингі айға тууы келеди.

⁴ Патша Яробам Қудайдың адамының Бейт-Элде қурбанлық орынға қарсы бақырып айтқан сөзлерин еситкенде, қолын қурбанлық орыннан алып, оған қарай созды да: «Услаңлар оны!» – деп бақырды. Сонда оның Қудайдың адамына қарай созған қолы сэррийип қатып, қыймылдамай қалды. ⁵ Қудайдың адамының Жаратқан Ийениң сөзине муўапық айтқан белгиси бойынша, қурбанлық орын қақ айырылып, үстиндеги күл төгилди.

⁶ Сол ўақытта патша Яробам Қудайдың адамына: «Өтинемен, қолымның бурынғы халына келиўи ушын, Қудайың Жаратқан Ийеге дуўа етип, Оннан рехим етиўди сора», – деди. Қудайдың адамы Жаратқан Ийеге жалбарынғанда, патшаның қолы жазылып, бурынғы халына келди.

⁷ Патша Қудайдың адамына:

– Мениң менен үйиме барып, аўқатланып, хәлленип ал, саған сыйлар берейин, – деди.

⁸ Бирақ Қудайдың адамы оған:

– Байлығыңыздың ярымын берсеңиз де, мен сиз бенен бирге бармайман, бул жерден нан да жемеймен, суў да ишпеймен. ⁹ Себеби Жаратқан Ийе маған: «Ол жерде хеш нәрсе ишип-жеме хәм барған жолың менен қайтпа», – деп буйрық берди, – деп жуўап берди. ¹⁰ Солай етип, Қудайдың адамы Бейт-Элге келген жолынан кери қайтпай, басқа жол менен кетти.

Бейт-элли ғарры пайғамбар

¹¹ Бейт-Элде жасайтуғын бир ғарры пайғамбар бар еди. Уллары келип, оған сол күни Қудайдың адамының Бейт-Элде ислеген ислери хәм патшаға айтқанлары хәққында әкесине айтып берди. ¹² Ғарры олардан: «Қудайдың адамы қайсы жолдан кетти?» – деп сорады. Уллары оған Яхудадан келген Қудайдың адамының қайсы жолдан кеткенин көрсетти. ¹³ Сонда ғарры улларына: «Ешегимди ертлеңлер», – деди. Уллары ешегин ертлегеннен соң, ол ешекке минип, ¹⁴ Қудайдың адамының изинен кетти. Оны емен ағашының астында отырған жеринен тапты хәм оннан:

– Яхудадан келген Қудайдың адамы сенбисең? – деп сорады.

Сол адам:

– Аўа, мен, – деп жуўап берди.

¹⁵ Ғарры пайғамбар оған:

– Жүр, мениң менен үйге барып, аўқат жеп кет, – деди.

¹⁶ Қудайдың адамы оған:

– Жолымнан қайтып, сиз бенен кете алмайман. Бул жерде нан да жемеймен, суў да ишпеймен. ¹⁷ Өйткени Жаратқан Ийе маған: «Ол жерде хеш нәрсе ишип-жеме хәм барған жолың менен қайтпа», – деп буйрық берди, – деп жуўап берди.

¹⁸ Ғарры пайғамбар оған:

– Мен де сен сыяқлы бир пайғамбарман. Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша бир периште келип, маған: «Оны қайтарып, үйиңе әкел. Ол нан жеп, суў ишип алсын», – деп айтты, – деди. Бирақ ғарры пайғамбар Қудайдың адамын алдаған еди. ¹⁹ Солай етип, Қудайдың адамы ғарры пайғамбар менен бирге изине қайтты хәм оның үйине барып, ишип-жеди. ²⁰ Олар еле дастурхан этирапында отырғанда, Қудайдың адамын жолынан қайтарған пайғамбарға Жаратқан Ийеден сөз түсти. ²¹ Ғарры пайғамбар Яхудадан келген Қудайдың адамына былай деп бақырды: «Жаратқан Ийе былай дейди: „Сен Мениң сөзиме бойсынбадың, Қудайың Жаратқан Ийениң өзиңе берген буйрығын орынламадың. ²² Жолыңнан қайтып, саған ишип-жеме деген жеримде ишип-жедиң. Сонлықтан сенің денең ата-бабаларыңның қәбирине қосылмайды“».

²³ Қудайдың адамы ишип-жеп болғаннан соң, ғарры пайғамбар оның ешегин ертлеп берди. ²⁴ Қудайдың адамы кетип баратырып, жолда бир арысланға тап болды, арыслан оны өлтирди. Ешек те, арыслан да созылып жатырған денениң жанында

турған еді. ²⁵ Жолдан өтіп баратырғанлар жолда жатырған өлікті хәм оның жанында турған арысланды көрди. Олар ғарры пайғамбар жасап атырған қалаға барып, көргенлерин айтып берди.

²⁶ Қудайдың адамын жолдан қайтарған ғарры пайғамбар буны еситкенде: «Жаратқан Ийениң сөзине бойсынбаған Қудайдың адамы сол болады. Сонлықтан Жаратқан Ийе Өз сөзи бойынша оған бир арысланды жиберди. Арыслан оны тилкимлеп өлтирди», – деди. ²⁷ Ол улларына: «Ешегимди ертлеңлер», – деди. Олар ешекти ертледі. ²⁸ Ғарры кетип, жолда жатырған денени тауып алды. Ешек пенен арыслан еле денениң жанында турған екен. Арыслан денени де жемеген, ешекке де тиймеген еді. ²⁹ Ғарры пайғамбар Қудайдың адамының денесин көтерип алып, ешекке артты. Жоклау айтып жерлеу ушын, оны өз қаласына қайтарып алып келди. ³⁰ Соңынан ғарры мархұмды өзиниң қәбирине қойды. Адамлар: «Ұах, бауырым!» – деп оған жоклау айтты. ³¹ Қудайдың адамын жерлегеннен кейин, пайғамбар ғарры улларына былай деди: «Өлгенимнен кейин, мени Қудайдың адамының қәбирине қойың, сүйеклеримди де оның сүйеклериниң жанына қойың. ³² Себеби оның Бейт-Элдеги курбанлық орын хәм Самария қалаларындағы барлық сыйыныу орынлары туұралы Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша айтқан сөзлери сөзсиз орынланады».

Яробамның уллы гүнасы

³³ Бул ұақыдан кейин де, Яробам өзиниң жаман жолынан қайтпады. Ол халық арасынан қәлеген адамын сыйыныу орынларына руұханийлер етип қойыуын дауам етип, руұханий болыуды қәлеген хәр бир адамға хызмет берди. ³⁴ Бул ислер Яробамның урпағының гүнаға батыуына хәм қырылып, жер бетинен жоқ болып кетиуине алып келди.

Он төртінші бап

Яробамның улының өлими

14 ¹ Сол ұақытлары Яробамның улы Абия наұқасланып қалды. ² Сонда Яробам хаялына былай деди: «Барып, мениң хаялым екенинди билмеуи ушын, кийимлериңди өзгертип ал да, Шилоға бар. Мениң усы халықтың патшасы болатуғыным туұралы алдын ала айтқан пайғамбар Ахия сол жерде жасайды. ³ Он шөрек, бир неше қытырлақ нан хәм бир гүзе пал алып, оған апар. Улымызға не болатуғынын ол саған айтады».

⁴ Хаялы Яробамның айтқанындай ислеп, Шилоға, Ахияның үйине кетти. Ахия қартайғанлықтан, көзи көрмейтуғын болып қалған еді. ⁵ Жаратқан Ийе Ахияға: «Мине, Яробамның хаялы қиятыр. Ол кеселге шалынған улына не болатуғынын сеннен сорамақшы. Сен оған мынадай-мынадай деп айт. Ол өзін басқа хаял етип көрсетиу ушын сыртқы көринисин өзгертип алған еді», – деди.

⁶ Ахия қапыдан кирип қиятырған хаялдың аяқ сестин еситкенде былай деди: «Яробамның хаялы, ишке кир! Неге сыртқы көринисинди өзгертип, басқаша кийинип алдың? Саған жаман хабарларым бар. ⁷ Яробамға барып, былай деп айт: „Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе былай дейди: Мен сени халқым арасынан таңлап алып, Өз халқыма, израиллыларға хұкимдар етип қойдым. ⁸ Патшалықты Дауыттың урпағынан тартып алып, саған бердим. Бирақ сен кулым Дауытқа уксамадың. Ол буйрықларыма бойсынды хәм Мениң алдымда дұрыс болған ислерди ислеп, шын жүректен Мениң изимнен жүрди. ⁹ Сен өзиннен алдын жасағанлардың хәммесинен де бетер жаманырақ жаманлықлар иследиң. Өзине басқа қудайлардың, яғный тана мүсинлерин соғып алып, Мениң гәзебимди келтирдин. Сен Меннен жүз бурдын.

¹⁰ Сол себепли Мен сениң хожалығыңды апатшылыққа ушыратып, Израилда сениң урпағыңнан болған пүткил еркек затын: кул болса да, азат адам болса да, хэммесин тезектиң түйирин де қалдырмай өртегендей етип өртеп, күлин көкке суўыраман.

¹¹ Сениң хожалығыңнан қалада өлгенлери ийтлерге, далада өлгенлери көктеги кусларға жем болады“. Жаратқан Ийе мине усылай деди.

¹² Сен енди үйине қайт. Қалаға аяғыңды басыўдан-ақ улың өледі. ¹³ Пүткил Израил халқы жоқлаў айтып, оны жерлейди. Яробамның хожалығынан жалғыз ол ғана жерленеди. Себеби Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе Яробамның урпағынан жалғыз онда ғана Өзине унаған бир нәрселерди тапты. ¹⁴ Енди Жаратқан Ийе Өзи ушын Израилға бир патша қояды. Бул патша сол күни-ақ, аўа, хәзир-ақ^в Яробамның урпағын қырып таслайды. ¹⁵ Жаратқан Ийе Израил халқын жазалайды хэм ол суўда тербелип турған қамысқа уқсап қалады. Жаратқан Ийе оларды ата-бабаларына берген бул жақсы жерлерден куўып шығырып, Евфрат дәрәясының арғы тәрәпине шашыратып жибереди. Өйткени олар өзлерине Ашера бутларын ислеп алып, Жаратқан Ийениң ғәзебин келтирди. ¹⁶ Яробамның ислеген хэм Израилға ислеткен гүналары себепли Жаратқан Ийе Израилды тәрк етеди».

¹⁷ Яробамның хаялы ол жерден шығып, Тирсаға келди. Ол үйине аяқ басар-баспастан, бала қайтыс болды. ¹⁸ Пүткил израиллылар оны жерлеп, ол ушын аза тутты. Солай етип, Жаратқан Ийениң Өз қулы пайғамбар Ахия арқалы айтқан сөзи орынланды.

Яробамның өлими

¹⁹ Яробамның басқа ислери, яғный, қалай урысқанлары хэм елди қалай басқарғаны Израил патшаларының жылнама китабында жазылған. ²⁰ Яробам жигирма еки жыл патшалық етті. Ол өлип, ата-бабаларына қосылғаннан соң, оның орнына улы Надаб патша болды.

Яхуда патшасы Рехабам

²¹ Сулайманның улы Рехабам Яхудаға патша болғанда қырк бир жаста еди. Жаратқан Ийениң Өз атын қойыў ушын пүткил Израил урыўлары жасап атырған қалалар ишинен таңлап алған қаласы Ерусалимде ол он жети жыл патшалық етті. Оның анасы аммон халқынан болып, аты Наама еди.

²² Яхудалылар Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислерди иследи. Олар ата-бабалары ислеген гүналардан да үлкенирек гүналар ислеп, Жаратқан Ийениң қызғанышлы ғәзебин оятты. ²³ Олар да арқа патшалық сыяқлы, өзлери ушын хәр бир бийикликке хэм қойыў жапырақлы теректиң астына сыйыныў орынларын ислеп, кийели таслар хэм Ашера бутларын орнатты. ²⁴ Хәтте, үлкедеги сыйыныў орынларында бузықшылық иси менен шуғылланатуғын еркеклер де болды. Яхудалылар Жаратқан Ийениң бурын Израил халқының алдынан куўған халықлары ислеген барлық жеркениши ислерди иследи.

²⁵ Рехабамның патшалығының бесинши жылында Мысыр патшасы Шишак Ерусалимге хұжим жасады. ²⁶ Ол Жаратқан Ийениң Ибадатханасындағы хэм патша сарайындағы ғәзийнелерди алып кетти. Ол хэмме нәрсени, Сулайман соқтырған алтын қалқанларды да алып кетти. ²⁷ Соңынан патша Рехабам булардың орнына қоладан қалқанлар ислетти хэм оларды патша сарайының кирер аўзын қорғайтуғын сақшылардың басшыларына берди. ²⁸ Патша Жаратқан Ийениң Ибадатханасына хәр барғанда, сақшылар бул қалқанларды алып жүретуғын, соңынан және сақшылардың бөлмесине апарып қоятуғын еди.

²⁹ Рехабамның басқа ислери хэм ол ислеген хәр бир нәрсе Яхуда патшаларының жылнама китабында жазылған. ³⁰ Рехабам менен Яробам пүткил өмири даўамында

^в14:14 Сол күни-ақ, аўа, хәзир-ақ – бул сөзлер ески еврей тилинде жазылған болып, мәниси анық емес.

урысып келди. ³¹Рехабам өлип, ата-бабаларына қосылғанда, ол Даўыттың қаласына, ата-бабаларының жанына қойылды. Рехабамның анасы аммон халқынан болып, аты Наама еди. Рехабамның орнына улы Абиям патша болды.

Он бесинши бап

Яхуда патшасы Абиям

15 ¹Израил патшасы Набат улы Яробамның патшалығының он сегизинши жылында Абиям^w Яхудаға патша болды. ²Ол Ерусалимде үш жыл патшалық етті. Абиямның анасы Абшаломның қызы Мааха еди. ³Абиям да әкесинің бұрын ислеген барлық ғұналарын даўам етті. Ол Қудайы Жаратқан Ийеге жүрегін толық бағышпаған бабасы Даўытқа ұқсамады. ⁴Солай болса да, Қудайы Жаратқан Ийе Даўыттың хұрметі ушын оған Ерусалимде бир шырақ жағып берди: өзинен кейин улын оның орнына отырғызды хәм Ерусалимди беккемледи. ⁵Себеби хетт халқынан болған Урияға ислеген исинен баска, Даўыт Жаратқан Ийениң көз алдында дурыс болған ислерди иследи хәм пүткіл өмири бойы Оның буйрықларының хеш бирин орынлаўдан бас тартпады.

⁶Рехабам менен Яробам арасындағы саўаш Абиямның өмириниң ақырына шекем даўам етті. ⁷Абиямның баска ислери хәм ол ислеген барлық ислер Яхуда патшаларының жылнама китабында жазылған. Абиям менен Яробам арасында саўаш үзликсиз даўам еткен еди. ⁸Абиям өлип, ата-бабаларына қосылғанда, Даўыттың қаласына жерленди. Оның орнына улы Аса патша болды.

Яхуда патшасы Аса

⁹Израил патшасы Яробамның патшалығының жигирмаланшы жылында Аса Яхудаға патша болды. ¹⁰Ол Ерусалимде қырк бир жыл патшалық етті. Оның кемпир апасы^x Абшаломның қызы Мааха еди. ¹¹Аса бабасы Даўыт сыяқлы Жаратқан Ийениң көз алдында дурыс болған ислерди иследи. ¹²Ол сыйыныў орынларындағы бузықшылық пенен шуғылланатуғын еркеклерди куўып жиберди хәм ата-бабалары ислеген барлық бутларды алып таслады. ¹³Кемпир апасы Мааха Ашераға арнап жеркенишли бир бут соқтырғаны ушын, патша Аса оннан ханбийкелик атағын тартып алды. Аса бул жеркенишли бутты шаўып таслап, Кидрон сайында жағып жиберди. ¹⁴Ол тек сыйыныў орынларын жоқ қылмады, бирак өмир бойы Жаратқан Ийеге садық қалды. ¹⁵Аса әкесиниң хәм өзиниң атаған нәрселерин: ғүмисти, алтынды хәм ыдысларды Жаратқан Ийениң Ибадатханасына алып келди.

¹⁶Яхуда патшасы Аса хәм Израил патшасы Бааша өмирлериниң ақырына шекем урысып өтті. ¹⁷Израил патшасы Бааша Яхудаға қарсы шығып, Яхуда патшасы Асаның жерлерине хеш кимниң кирип-шықпаўы ушын, Раманың бекинисин күшейтті.

¹⁸Сонда Аса Жаратқан Ийениң Ибадатханасындағы хәм сарай қазнасындағы қалған барлық ғүмис пенен алтынды алды да, оларды хызметшилері арқалы Дамаскте жасайтуғын Арам патшасына, Хезйонның ақлығы Табриммонның улы Бен-Хададқа жиберип, оған былай деди: ¹⁹«Әкелеримиз арасында болғаны сыяқлы, бизлердиң арамызда да келисим болсын. Сизге саўаға ғүмис хәм алтын жиберип атырман. Израил патшасы Бааша мениң жеримнен кетиўи ушын, сиз оның менен дүзген келисимиңизди бузсаңыз».

²⁰Бен-Хадад патша Асаның усынысын қабыл етип, Израил қалаларына қарсы әскербасыларын жиберди. Олар Иййон, Дан, Абел-Бейт-Мааха қалаларын, пүткіл Нафталий жери менен бирге пүткіл Киннеретти басып алды. ²¹Бааша буны

^w15:1 Абиям – ямаса Абия.

^x15:10 Кемпир апасы – еврейшеде «анасы» усы баптағы 15:2 хәм 15:13 аятларды салыстырың.

еситкенде, Раманың қурылысын тоқтатып, Тирсаға қайтып келди. ²² Патша Аса бирде бир адамды қалдырмай, пүткил яхудалыларды шақырды. Олар Рама қаласын қурғанда, Бааша қолланған тас хәм ағашларды Рамадан тасып алып кетти хәм патша Аса олардан Бенямин жериндеги Геба хәм Миспа қалаларының бекинисин күшейтти.

²³ Асаның басқа барлық ислери, барлық қахарманлықлары, барлық ислеген ислери хәм ол қурдырған барлық қалалар Яхуда патшаларының жылнама китабында жазылған. Ол қартайғанда аяқ ауырыуына шалынды. ²⁴ Аса өлип, ата-бабаларына қосылғанда, бабасы Даўыттың қаласына, ата-бабаларының жанына жерленди. Оның орнына улы Ехшофат патша болды.

Израил патшасы Надаб

²⁵ Яхуда патшасы Асаның патшалығының екінши жылында Яробамның улы Надаб Израилға патша болды хәм Израилда еки жыл патшалық етті. ²⁶ Ол да Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислер ислеп, әкесиниң жолы хәм Израилға ислеткен гүналары изинен кетти.

²⁷ Надаб хәм пүткил израиллылар филистлердиң Гиббетон қаласын қамал қылып атырғанда, Иссахар урыуынан шыққан Ахия улы Бааша тил бириктирип, Надабты Гиббетонда өлтирди. ²⁸ Яхуда патшасы Асаның патшалығының үшінши жылында Бааша Надабты өлтирип, оның орнына патша болды. ²⁹ Ол тахтқа отырыўдан-ақ, Яробамның урпағын толығы менен қырып таслады. Яробамның хожалығы пүткиллей жоқ етилип, бирде бир тири жан қалмады. Солай етип, Жаратқан Ийениң Өз қулы шилолы Ахия арқалы айтқан сөзи орынланды. ³⁰ Булардың хәммеси Яробамның өзи гүна ислеп, Израил халқына да гүна ислетип, Израилдың Қудайы Жаратқан Ийениң ғәзебин келтиргени себепли жүз берди.

³¹ Надабтың басқа ислери хәм ол ислеген барлық ислер Израил патшаларының жылнама китабында жазылған. ³² Яхуда патшасы Аса менен Израил патшасы Бааша арасындағы саўаш олардың өмириниң ақырына дейин даўам етті.

Израил патшасы Бааша

³³ Яхуда патшасы Асаның патшалығының үшінши жылында Ахия улы Бааша пүткил Израилға патша болды хәм Тирсада жигирма төрт жыл патшалық етті.

³⁴ Бааша Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислер иследи. Ол Яробамның жолын қуўып, оған уксап гүнаға батты, Израилды да гүнаға батырды.

Он алтыншы бап

16 ¹ Жаратқан Ийеден Хананийдин улы Ехұға Израил патшасы Бааша хакқында мынадай сөз түсти: ² «Сени Мен топырақтан шығарып алып, халқым Израилға хәкимдар етип қойдым. Бирақ сен Яробамның жолынан жүрдиң хәм халқым Израилды гүнаға баслап, олардың гүнасы арқалы Мениң ғәзебимди келтирдиң. ³ Сонлықтан сени хәм сениң урпағыңды Набат улы Яробамның урпағы сыяқлы туқым қурт қыламан. ⁴ Сениң урпағыңнан қалада өлгенлери ийтлерге, далада өлгенлери көктеги қусларға жем болады».

⁵ Баашаның басқа ислери, ол ислеген хәр бир нәрсе, оның қахарманлықлары Израил патшаларының жылнама китабында жазылған. ⁶ Бааша өлип, ата-бабаларына қосылғанда, Тирсаға жерленди хәм оның орнына улы Эла патша болды.

⁷ Баашаға хәм оның урпағына қарсы айтылған Жаратқан Ийениң усы хабары Хананий улы пайғамбар Еху арқалы айтылған еди. Бааша Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислерди ислеп, Яробамның хожалығына еликлеп ғана қоймай, өз гүналары менен Оның ғәзебин оятқаны хәм Яробамның пүткил әўладларын қырып таслағаны ушын усылар жүзеге келди.

Израил патшасы Эла

⁸ Яхуда патшасы Асаның патшалығының жигирма алтыншы жылында Бааша улы Эла Тирсада Израилға патша болды хәм ол еки жыл патшалық етті. ⁹ Сауаш арбаларының ярымына басшылық ететұғын Зимрий деген бир хызметшиси Элаға карсы тил бириктирди. Бир күни Эла Тирсада сарай басқарыушысы Арсаның үйинде ишип, мәс болып қалды. ¹⁰ Сонда Зимрий ишке кирип, Эланы өлтирди хәм оның орнына тахтқа отырды. Бул ўақья Яхуда патшасы Асаның патшалығының жигирма жетинши жылында болды.

¹¹ Зимрий патша болып тахтқа отырыўдан-ақ, Баашаның урпағын толығы менен қырып таслады. Оның досларынан да, туўысқанларынан да бирде бир ер адамды тири қалдырмады. ¹² Жаратқан Ийениң пайғамбар Еху арқалы Баашаның хожалығына карсы айтқан сөзлери бойынша, Зимрий Баашаның урпағын пүткиллей қырып таслады. ¹³ Бул ўақья Бааша хәм оның улы Эланың гүналары көп болып, Израил халқын гүнаға батырғаны, өзлериниң мәниссиз бутлары менен Израилдың Қудайы Жаратқан Ийениң ғәзебин келтиргени ушын жүз берген еди.

¹⁴ Эланың басқа ислери, ол ислеген хәмме нәрсе Израил патшаларының жылнама китабында жазылған.

Израил патшасы Зимрий

¹⁵ Яхуда патшасы Асаның патшалығының жигирма жетинши жылында Зимрий Тирсада тек жети күн-ақ патшалық етті. Сол ўақытлары Израил әскерлери филистлердиң Гиббетон қаласын қамал қылып, ордада жатырған еди. ¹⁶ Ордадағы израиллылар Зимрийдиң тил бириктирип, патшаны өлтиргенин еситти хәм сол күни-ақ олар сәркәрда Омрийди Израилға патша етип жәриялады. ¹⁷ Омрий хәм оның қасындағы пүткил израиллылар Гиббетоннан келип, Тирсаны қамал қылды. ¹⁸ Зимрий қаланың қолдан кеткенин көргенде, патша сарайының қорғанына кирип, сол жерге от берди хәм өзи де оттың ишинде өлип кетти. ¹⁹ Бул оның Яробамның гүналы жолынан жүрип, Израилды гүнаға баслағаны хәм Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислерди ислегени себепли болды. ²⁰ Зимрийдиң басқа ислери, оның патшаға ислеген қастыянлығы Израил патшаларының жылнама китабында жазылған.

Израил патшасы Омрий

²¹ Буннан соң, Израил халқы екиге бөлинди. Олардың ярымы Гинат улы Тибнийдиң, ал ярымы Омрийдиң патша болыўын қәледі. ²² Ақырында, Омрийге ерген халық Гинат улы Тибнийге ерген халықтан үстин келди. Тибний өлип, Омрий патша болды.

²³ Яхуда патшасы Асаның патшалығының отыз биринши жылында Омрий Израилға патша болды. Ол хәммеси болып он еки жыл патшалық етип, соның дәслепки алты жылында Тирсада патшалық етті. ²⁴ Омрий Шемер деген адамнан Самария төбешигин еки талант гүмиске сатып алып, оның үстине қала курды. Қаланы төбешиктиң бурынғы ийеси Шемердиң аты менен Самария деп атады.

²⁵ Омрий де Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислерди ислеп, өзинен алдыңғы барлық патшалардан да жаманырақ жаўызлықларды иследи. ²⁶ Ол толық Набат улы Яробамның жолынан жүрди хәм оның Израилды баслаған гүналарына қосылып, өзлериниң мәниссиз бутлары менен Израилдың Қудайы Жаратқан Ийениң ғәзебин келтирди.

²⁷ Омрийдиң басқа ислери хәм ол көрсеткен ериклері Израил патшаларының жылнама китабында жазылған. ²⁸ Омрий өлип, ата-бабаларына қосылғанда, Самарияға жерленди хәм оның орнына улы Ахаб патша болды.

Израил патшасы Ахаб

²⁹ Яхуда патшасы Асаның патшалығының отыз сегізінші жылында Омрий улы Ахаб Израилға патша болды хәм Самарияда жигирма екі жыл патшалық етті.

³⁰ Омрий улы Ахабтың Жаратқан Ийенің нәзерінде ислеген жаман ислери өзинен бұрын болған патшалардың хәммесиникинен де асып түсті.

³¹ Оған Набат улы Яробамның гүналарына шерик болыу аз болғандай, Сидон патшасы Этбаалдың қызы Изабелге үйленди хәм Баалға хызмет етип, оған табына баслады.

³² Ол Самарияда Баалға арнап құрдырған бутханасының ишине Баал ушын құрбанлық орын да курды.

³³ Буның үстине, ол Ашера бутын да ислетти. Ахаб өзинен бұрын өткен Израил патшаларының барлығынан да артығырақ гүна ислеп, Израилдың Қудайы Жаратқан Ийенің қатты ғәзебин келтирди.

³⁴ Ахаб патшалық еткен дәуірде, бейт-элли Хиел Ерихо қаласын қайта курды. Жаратқан Ийенің Нун улы Ешуа арқалы алдын ала айтқанындай, Хиел қаланың тийкарын салғанда, өзинің туңғыш улы Абирамның, ал қаланың дәруазасын койғанда, генже улы Сегубтан айырылды.

Он жетінші бап

Илияс хәм құрғақшылық

17 ¹ Гиладтың Тишбе қаласынан болған Илияс Ахабка: «Мен хызмет ететугын Израилдың Қудайы, тири Жаратқан Ийе хақы ант ишемен: мен айтпағанымша, келеси жыллары жауын да жаўмайды, шық та түспейди», – деди.

² Сол ўақытта Жаратқан Ийеден Илиясқа мынадай сөз түсті: ³ «Бул жерден кетип, шығыс тәрепке қарай жүр хәм Иордан дәрьясының шығысындағы Керит сайының бойына жасырын. ⁴ Сен сол сайдан суў ишесең, сол жерде сени бағыўды ғарғаларға буйырдым».

⁵ Илияс Жаратқан Ийенің сөзине бойсынып, Иордан дәрьясының шығысындағы Керит сайының бойына барды хәм сол жерде қалды. ⁶ Қузғынлар хәр күни азанда хәм кеште оған нан менен гөш әкелип турды, ол суўды сайдан ишти. ⁷ Бирақ бир қанша ўақыт өткеннен кейин, жерге жауын жаўмағанлықтан, сай да курып қалды.

Илияс хәм сарафатлы жесир хаял

⁸ Сол ўақытта Илиясқа Жаратқан Ийеден мынадай сөз түсті: ⁹ «Енди Сидонға жақын жердеги Сарафат қаласына барып, сол жерде қал. Сол жерде жасайтуғын бир жесир хаялға сени бағыўды буйырдым». ¹⁰ Илияс Сарафатқа кетти. Ол қала дәруазасына жақынлағанда, сол жерде отын жыйнап жүрген бир жесир хаялға көзи түсті. Ол хаялға:

– Маған ишиў ушын бир сарқум суў бересең бе? – деди. ¹¹ Хаял суў әкелиў ушын кетип баратырғанда, Илияс оның изинен:

– Илтимас, маған шаппаттай нан да ала кел, – деп бақырды.

¹² Хаял оған:

– Сизің Қудайыңыз, тири Жаратқан Ийе хақы ант ишемен: жейтуғын хеш нәрсем жоқ. Тек ыдыстағы бир уўыс ун менен гүзеде азантай май ғана бар. Мине, еки қысым отын теремен де, барып сол уннан улым менен өзиме бир нәрсе писиремен. Усы соңғы асымызды жеп болып, өлип кетемиз, – деди.

¹³ Илияс хаялға былай деди:

– Қорқпа, барып айтқаныңды писир. Бирақ дәслеп бир кишкене шөрек жауып, маған әкелип бер. Ал өзиң хәм улың ушын кейин жабасаң. ¹⁴ Себеби Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе былай дейди: «Жаратқан Ийе жерге жауын жибергенше, ыдыстағы ун да, гүзедеги май да таўысылмайды».

¹⁵ Хаял барып, Илиястың айтқанларын иследи. Хаял, оның хожалығы хэм Илияс узақ ўақыт азық-аўқаттан тарықпады. ¹⁶ Жаратқан Ийениң Илияс арқалы айтқан сөзи бойынша, ыдыстағы ун да, гүзедеги май да таўысылмады.

¹⁷ Арадан бираз ўақыт өткеннен соң, үй ийеси болған жесир хаялдың баласы наўқасланып қалды. Оның наўқасы жүдә аўыр болып, ақырында деми таўысылды.

¹⁸ Сонда хаял Илиясқа:

– Хэй, Қудайдың адамы, мен сизге не қылып едим? Сиз маған гүналарымды еслетиў хэм улымды өлтириў ушын келип пе едиңиз? – деди.

¹⁹ Илияс хаялға:

– Баланды маған бер, – деди де, баланы хаялдың қолынан алып, оны өзи жасайтуғын жоқарғы бөлмеге алып шықты хэм өз төсегине жатқарды. ²⁰ Соңынан Жаратқан Ийеге жалбарынып былай деди: «О, Қудайым Жаратқан Ийе, неге Сен үйинен маған пана берген жесир хаялдың баласын өлтирип, оған жаманлық иследиң?» ²¹ Кейин Илияс үш рет баланың үстине өзін таслап, Жаратқан Ийеге: «О, Қудайым Жаратқан Ийе, бул балаға кайтадан жан бере гөр», – деп жалбарынды.

²² Жаратқан Ийе Илиястың жалбарынуўларын еситти. Баланың жаны өзине кайтып, ол тириди. ²³ Илияс баланы жоқарғы бөлмеден алып түсип, анасына берип атырып:

– Қара, балаң тири, – деди.

²⁴ Сонда хаял Илиясқа:

– Енди билдим, сиз Қудайдың адамысыз хэм сиз арқалы айтқан Жаратқан Ийениң сөзи хақ, – деди.

Он сегизинши бап

Илияс пенен Обадия

18 ¹ Арадан көп ўақытлар өткеннен соң, қурғақшылықтың үшінши жылында Жаратқан Ийеден Илиясқа: «Патша Ахабтың алдына барып, өзинди көрест. Мен жерге жаўын жаўдыражақпан», – деген сөз түсти. ² Илияс Ахабтың алдына барыў ушын кетти.

Сол ўақытта Самарияда күшли ашаршылық хүким сүрип турған еди.

³ Сонлықтан Ахаб сарай басқарыўшысы Обадияны шақырды. Обадия Жаратқан Ийеден қатты қорқатуғын еди. ⁴ Изабел Жаратқан Ийениң пайғамбарларын қырып таслаған ўақытта, Обадия жүз пайғамбарды алып кетип, елиў-елиўден үңгирлерге жасырды да, оларды нан хэм суў менен тәмийинлеп турған еди. ⁵ Ахаб Обадияға: «Үлке бойлап, барлық булақлар менен сайларды көрип шық. Бәлким, ат хэм ғашырларымызды бағыў ушын бир жерден от табылып, оларды аман сақлап қалармыз», – деди. ⁶ Олар айланып шығыў ушын, жерди бөлишип алғаннан соң, екеўи еки жаққа қарай жолға түсти.

⁷ Обадия кетип баратырып, жолда өзине қарай киятырған Илиясты көрди. Ол Илиясты танып, ет-бетинен жығылып, тәжим етип:

– Мырзам Илияс, бул сизбисиз? – деди.

⁸ Илияс оған:

– Аўа, бул мен. Мырзаңа барып: «Илияс усы жерде», – деп айт, – деди.

⁹ Бирақ Обадия Илиясқа былай деди:

– Қулық болған мени өлтириў ушын Ахабтың қолына тапсыратуғындай, мен не гүна иследим? ¹⁰ Сизиң Қудайыңыз, тири Жаратқан Ийе хақы ант ишемен: тақсырым сизди излеў ушын адам жибермеген бирде бир халық яки патшалық қалмады. Ол: «Илияс бул жерде жоқ», – деген хәр бир халық хэм патшалықларға сизди таба алмағаны хаққында ант иштирди. ¹¹ Ал сиз болсаңыз, енди маған өзиниздин усы жерде екенлигинизди мырзаңа айт деп атырсыз. ¹² Мен сизиң жаныңыздан кетиўден-ақ, Жаратқан Ийениң Руўхы сизди мен билмейтуғын бир жерге алып

барады. Мен барып, Ахабқа хабар бергенимде, ол келип, сизди таппай қалса, мени өлтиреди. Ал қулыңыз болған мен балалығымнан Жаратқан Ийеден қорқып жасап келдим. ¹³ Изабел Жаратқан Ийениң пайғамбарларын қырып таслап атырғанда, мениң не ислегенимнен, мырзам, сизиң хабарыңыз жоқ па? Мен Жаратқан Ийениң жүз пайғамбарын елиў елиўден үнгирлерге жасырдым, оларды нан хәм суў менен тәмийинлеп турдым. ¹⁴ Енди сиз болсаңыз маған: «Мырзаңа барып: „Мине, Илияс усы жерде“, – деп айт», – дейсиз. Ол мени өлтиреди-ғо.

¹⁵ Илияс Обадияға:

– Мен дәрғайында турған Әлемниң Жаратқан Ийесиниң тирилиги хақы ант ишемен: мен бүгин сөзсиз оған ушырасаман, – деди.

Илияс Кармел таўында

¹⁶ Обадия Ахабқа барып, оны ўақыядан хабардар етти. Сонда Ахаб Илиясты қарсы алыўға кетти. ¹⁷ Ахаб Илиясты көргенде:

– Хэй, Израилды бәлеге дуўшар еткен адам, бул сенбисең!? – деди.

¹⁸ Илияс оған былай деди:

– Израилды бәлеге дуўшар еткен мен емес, ал Жаратқан Ийениң буйрықларына бойсынбай, Баалдың мүсинлерине хызмет етип, Израилды бәлеге дуўшар еткен сиз хәм сизиң үй-ишиңиз болады. ¹⁹ Енди барып, хабар жибериң: пүткил Израил халқы, Изабелдиң дастурханынан ишип-жейтуғын Баалдың төрт жүз елиў пайғамбары хәм Ашераның төрт жүз пайғамбары Кармел таўына, мениң жаныма жыйналсын.

²⁰ Ахаб хабар жиберип, пүткил Израил халқын хәм пайғамбарларды Кармел таўына жыйнады. ²¹ Илияс халықтың алдына шығып: «Қашанға дейин, еки кемениң басын услап жүресиз? Егер Жаратқан Ийени Қудай деп билсеңиз, Оның изине ериң. Ал егер Баалды Қудай деп билсеңиз, онда оның изине ериң», – деди. Бирақ халық Илиясқа хеш қандай жуўап бермеді. ²² Илияс сөзин даўам етип былай деди: «Жаратқан Ийениң пайғамбарларынан жалғыз мен қалдым. Ал Баалдың төрт жүз елиў пайғамбары бар. ²³ Бизлерге еки буға алып келиң. Биреўин Баалдың пайғамбарлары таңлап алып, сойсын хәм оны майдалап отынның үстине қойсын. Бирақ отынды жақпасын. Ал екінши буғаны мен сойып таярлап, отынның үстине қояман. Бирақ отынды жақпайман. ²⁴ Кейин сизлер өз қудайыңыздың атын айтып шақырың, мен де Жаратқан Ийениң атын айтып шақыраман. Сонда кимниң Қудайы от арқалы жуўап берсе, сол – Қудай болады».

Пүткил халық: «Яқшы, солай болсын», – деп жуўап берди.

²⁵ Илияс Баалдың пайғамбарларына: «Сизлер көпсиз. Сонлықтан дәслеп сизлер буғаның биреўин таңлап алып, таярланлар хәм қудайыңыздың атын айтып шақырыңлар. Бирақ отынды жақпаңлар», – деди.

²⁶ Олар өзлерине берилген буғаны алып, таярлағаннан соң, азаннан түске шекем: «Хэй Баал, бизлерге жуўап бер», – деп Баалдың атын айтып шақырды. Бирақ хеш бир даўыс та, жуўап та болмады. Сонда олар өзлери қурған қурбанлық орын әтирапында секире баслады. ²⁷ Түс болғанда, Илияс: «Қатты бақырып, шақырың! Өйткени ол қудай-ғо. Бәлким, ол ойға шүмип кеткен, ямаса бир нәрсе менен бәнт шығар, яки сапарда шығар. Бәлким, уйықлап атырған болып, оны оятыў керек шығар», – деп олардың үстинен күле баслады. ²⁸ Олар қатты бақырды. Дәстүрлери бойынша, өзлерине пышақ хәм найза суғып, қан ағызып, денелерин жаракатлады. ²⁹ Олар түс аўғаннан баслап, кешки қурбанлық берилетуғын ўақытқа шекем жиллиленип бақыра берди. Бирақ саза да, белги де, жуўап та болмады.

³⁰ Сонда Илияс пүткил халыққа: «Мениң жаныма келиңлер», – деди. Пүткил халық Илиястың жанына келди. Ол Жаратқан Ийениң бузылған қурбанлық орнын қайта тикледі. ³¹ Илияс Яқыптың улларынан келип шыққан урыўлардың саны бойынша он еки тас алды. Себеби Жаратқан Ийеден Яқыпқа: «Сениң атың Израил

болады», – деген сөз түскен еди. ³² Илияс бул таслардан Жаратқан Ийениң атына арнап қурбанлық орын қурды хэм оның дөгерегине еки сеа дән сыятуғын ор қазды. ³³ Соңынан отынларды қалады хэм буганы бөлөклеп, отынның үстине қойды да: «Төрт гүзе суў әкелип, жандырылатуғын қурбанлық пенен отынның үстине қуйыңлар», – деди. ³⁴ Кейин ол: «Және солай ислеңдер», – деди. Олар солай ислеңди. Кейин және: «Үшінши рет те солай ислеңдер», – деди. Олар үшінши рет те солай ислеңди. ³⁵ Суў қурбанлық орынның дөгерегине ағып, ор да суўға толды.

³⁶ Кеште, қурбанлық берилетуғын ўақытта, Илияс пайғамбар қурбанлық орынға жақынлап, былай деп дуға етті: «О, Ибрайымның, Ысақтың хэм Израилдың Қудайы Жаратқан Ийе! Бүгин Израилда Өзиннің Қудай екенинди, мениң де Сениң қулық екенимди хэм булардың хэммесин Сениң буйрықларың бойынша ислегенимди билдире гөр! ³⁷ О, Жаратқан Ийе, мени еситип, маған жуўап бер. Бул халыққа Өзиннің Қудай екенинди хэм олардың жүреклерин қайтадан Өзиңе қаратып атырғаныңды билдире гөр!»

³⁸ Сол ўақытта Жаратқан Ийениң оты түсти. Түскен от жандырылатуғын қурбанлықты, отынды, тасларды хэм топырақты жандырып жиберип, ордағы суўды да жалмап кетти.

³⁹ Пүткіл халық буны көргенде, ет-бетинен жерге жығылып: «Жаратқан Ийе – Қудай, Жаратқан Ийе – Қудай!» – деп бақырысты.

⁴⁰ Сонда Илияс оларға: «Баалдың пайғамбарларың услап алыңлар, хеш бири қашып кетпесин», – деп буйырды. Олар услап алынды. Илияс оларды Кишон сайына алып барып, сол жерде өлтирди.

Құрғақшылықтың тамам болыўы

⁴¹ Буннан кейин, Илияс патша Ахабка: «Барып, ишип-жең. Себеби күшли жаўынның даўысы еситилип тур», – деди. ⁴² Ахаб аўқатланыўға кетти. Илияс Кармел таўының төбесине шықты хэм басын еки дизесиниң арасына тығып, жерге қарап отырды. ⁴³ Кейин хызметшисине: «Барып, теңиз тәрепке қара», – деди.

Хызметшиси барып, теңизге қарады да: «Хеш нәрсе жоқ», – деди.

Илияс хызметшисин жети рет теңиз тәрепке қарап келиў ушын жиберди.

⁴⁴ Жетинши ретте хызметшиси: «Теңизден үлкенлиги адамның алақанындай бир булт көтерилип қиятыр», – деди.

Сонда Илияс: «Ахабка барып айт, арбасын жегип тез қайтсын, жаўында қалып қоймасын», – деди.

⁴⁵ Сол ўақытта, аспанды қалың булт қаплап, самал ести хэм нөсер жаўын жаўа баслады. Ахаб арбасына минди де, Изреелге кетти. ⁴⁶ Жаратқан Ийениң қолы Илиястың үстінде болды. Ол белин бекем буўды да, Ахабтың алдына түсип, Изреелге шекем жуўырып барды.

Он тоғызыншы бап

Илиястың қашып кетиўи

19 ¹ Патша Ахаб Илиястың ислеген хэмме ислерин, барлық пайғамбарларды қалай қылыштан өткергенин ханбийке Изабелге айтып берди. ² Сонда Изабел Илиясқа: «Ертең анық усындай ўақытқа шекем сениң пайғамбарларға ислегениңди өзине ислемесем, қудайлар мени жазалаған үстине жазаласын», – деп хабар жиберди.

³ Илияс буны еситкенде қорқып, жан сақлаў ушын Яхудадағы Беер-Шеба қаласына қашып барып, хызметшисин сол жерде қалдырды. ⁴ Ал өзи болса, шөлке бир күн жол жүрди. Ақырында, бир теректиң астына келип отырды да, өзине өлим сорап: «О, Жаратқан Ийем, жетер енди! Жанымды ал, мениң ата-бабаларымнан артық жерим жоқ», – деп дуға етті. ⁵ Соңынан теректиң шақалары астына жатып, уйқыға кетти.

Тосаттан бир периште оны түртип: «Турып, жеп ал», – деди. ⁶Илияс турып караса, бас бетинде таска койып писирилген ыссы шөрек пенен бир гүзе суў турған екен. Ол ишип-жеп болып, және уйқыға кетти.

⁷Жаратқан Ийениң периштеси екинши рет қайтып келди де, оны түртип: «Турып, жеп ал, алдыңда узақ жол турыпты», – деди. ⁸Илияс турып, ишип-жеди. Сол аўқаттан күш алған Илияс Қудайдың таўы болған Хоробу таўына шекем қырк күн, қырк түн жол жүрди. ⁹Ол сол жердеги бир үнгирге кирип түнеди.

Жаратқан Ийениң Илиясқа көриниўи

Мине, Жаратқан Ийеден Илиясқа сөз түсти. Ол Илиясқа:

– Илияс, бул жерде не қылып атырсаң? – деп сорады. ¹⁰Илияс Оған:

– О, Әлемниң Қудайы, Жаратқан Ийе, мен Саған шын ықлас пенен хызмет еттим. Бирақ Израил халқы Сениң менен дүзген келисимнен жүз бурып, қурбанлық орынларыңды бузып таслады хәм пайғамбарларыңды қылыштан өткизди. Жалғыз мен қалдым, олар өлтириў ушын мени де излеп атыр, – деп жуўап берди.

¹¹Жаратқан Ийе Илиясқа:

– Таўға шығып, көз алдымда тур. Мен сениң жаныңнан өтемен, – деди.

Жаратқан Ийениң алдында таўларды жарып, жартастарды майдалаған қатты хәм күшли самал ести. Бирақ Жаратқан Ийе самал ишинде емес еди. Самалдан кейин жер силкинди, бирақ Жаратқан Ийе жер силкиниў ишинде де емес еди. ¹²Жер силкиниўден кейин, от түсти, бирақ Жаратқан Ийе оттын да ишинде емес еди. Оттан кейин өлпең даўыс еситилди. ¹³Илияс бул даўысты еситкенде, бетин шапаны менен жаўып алды да, сыртқа шығып, үнгирдин аўзында турды. Сол ўақытта бир даўыс:

– Илияс, бул жерде не қылып атырсаң? – деп сорады.

¹⁴Илияс Оған:

– О, Әлемниң Қудайы, Жаратқан Ийе, мен Саған шын ықлас пенен хызмет еттим. Бирақ Израил халқы Сениң менен дүзген келисимнен жүз бурып, қурбанлық орынларыңды бузып таслады хәм пайғамбарларыңды қылыштан өткизди. Жалғыз мен қалдым, олар өлтириў ушын мени де излеп атыр, – деп жуўап берди.

¹⁵Сонда Жаратқан Ийе Илиясқа:

– Келген жолың менен изине қайтып, шөл арқалы Дамаскке бар. Ол жерге барғаныңда, Хазаелди майлап, Арамға патша етип қой, ¹⁶Нимший улы Ехуды майлап, Израилға патша етип, ал абел-мехолалы Шафат улы Элишаны майлап, өзиниң орныңа пайғамбар етип қой. ¹⁷Хазаелдиң қылышынан қашып қутылғанды Еху, Ехудың қылышынан қашып қутылғанды Элиша өлтиреді. ¹⁸Деген менен, Израилда Баалға тәжим етип, оны сүймеген жети мың адамды тири қалдыраман.

Элишаның шақырылыўы

¹⁹Солай етип, Илияс сол жерден кетип, Шафат улы Элишаны таўып алды. Ол он еки жуп өгиз бенен жер айдап атырғанлардың он екиншиси болып жер айдап атыр екен. Илияс Элишаның жанына жақынлап, шапанын оның үстине атып жиберди.

²⁰Элиша өгизлерди қалдырып, Илиястың изинен жуўырды хәм оған:

– Ата-анамды сүйип қайтыўыма рухсат берсениз, соңынан изинизден жетип аламан, – деди.

– Илияс Элишаға:

– Яқшы, кете бер, бирақ саған не қылғанымды ұмытпа, – деди.

²¹Солай етип, Элиша изине қайтып барып, бир жуп өгизин сойды. Олардың мойынтырықларын отын етип жағып, гөшин писирди хәм адамларға тарқатты. Адамлар да жеди. Кейин Элиша Илиястың изинен кетти хәм оған хызмет ете баслады.

Жигирмаланшы бап

Арамлылардың Самарияға хұжим етиўи

20¹ Арам патшасы Бен-Хадад пүткил әскерлерин жыйнады. Бен-Хададқа қараслы отыз еки патша да атлары хәм саўаш арбалары менен оған қосылды. Олар барды да, Самарияны қоршап алып, қалаға хұжим етти. ² Бен-Хадад қалаға, Израил патшасы Ахабқа хабаршылар жиберип, былай деди: «Бен-Хадад былай дейди: ³ „Сениң гүмис хәм алтыныңның, хаялларың хәм улларыңның ең жақсылары меники болады“».

⁴ Израил патшасы оған: «Таксыр, сизиң айтқаныңыздай болсын. Өзим де, мендеги хәмме нәрсе де сизики», – деп жуўап берди.

⁵ Бен-Хададтың елшилери және қайтып келип, Ахабқа былай деди: «Бен-Хадад былай дейди: „Саған гүмис хәм алтыныңды, хаялларыңды хәм улларыңды маған бересең деп хабар жиберген едим. ⁶ Енди ертең усы ўақытта сениң сарайыңды хәм хызметшилериниң үйин тинтиў ушын адамларымды жиберем. Олар саған қәдирли болған хәмме нәрсени алып кетеди“».

⁷ Сонда Израил патшасы елдеги барлық ақсақалларды жыйнап, оларға:

– Ойлап көриндер, бул адам қандай жаманлық ойлап қойыпты? Ол меннен хаялларымды, улларымды, гүмис хәм алтынымды талап еткенде, мен қарсылық билдирмедим, – деди.

⁸ Сонда ақсақаллар да, халық та патшаға:

– Оған кулақ салмаң, ыразы да болмаң, – деди.

⁹ Солай етип, Ахаб Бен-Хададтың елшилерине: «Таксырға дәслепки тилегин орынлайтуғынымды, бирақ кейингисине ыразы емеслигимди айтып барыңлар», – деди. Елшилер барып, Бен-Хададқа жуўапты жеткизди.

¹⁰ Сонда Бен-Хадад Ахабқа хабаршыларын жиберип: «Самарияда изиме ерген әскерлердиң уўысын толтырғандай топырақ қалдырсам, қудайлар мени жазалаған үстине жазаласын», – деди.

¹¹ Израил патшасы оған былай деп жуўап берди: «Патшаңызға барып айтың, сауығын кийип атырып емес, ал шешип атырып мақтансын».

¹² Шатғырда өзине қараслы патшалар менен бирге шарап ишип отырған Бен-Хадад буны еситкенде, адамларына: «Хұжимге таярланың», – деп буйырды. Олар қалаға хұжим қылыўға таяр турды.

Ахабтың Бен-Хадад үстинен жеңиске ерисиўи

¹³ Сол ўақытта бир пайғамбар Израил патшасы Ахабқа келип былай деди:

– Жаратқан Ийе былай дейди: «Мына үлкен әскерлер топарын көрип тұрсаң ба? Бүгин оны саған тәслим етемен! Сонда сен Мениң Жаратқан Ийе екенимди билип аласаң!»

¹⁴ Ахаб пайғамбардан:

– Ким арқалы? – деп сорады.

Пайғамбар оған:

– Жаратқан Ийе былай дейди: «Ўәлаят хәкимлериниң жас жаўынгерлери арқалы», – деп жуўап берди.

Ахаб оннан:

– Саўашты ким баслайды? – деп сорады.

Пайғамбар Ахабқа:

– Сиз баслаңыз, – деп жуўап берди. ¹⁵ Ахаб ўәлаят хәкимлериниң жас жаўынгерлерин шақырып санады. Олар еки жүз отыз еди. Соңынан пүткил халықты, Израил әскерлерин санады. Олар жети мың адам еди. ¹⁶ Түсте, Бен-Хадад өзине

жәрдем беріп атырған отыз екі патша менен бірге шатырда ұақты хошлық етип атырған ұақытта, израиллылар хұжимди баслады. ¹⁷ Дәслеп ұәлаят хәкимлериниң жас жаўынгерлері саўашқа шықты. Бен-Ҳадад жиберген тыншылар оған: «Самариядан адамлар шығып киятыр», – деп хабарлады.

¹⁸ Бен-Ҳадад: «Олар келисим дүзиў ушын киятырған болса да, урысыў ушын киятырған болса да, тирилей услап алыңлар», – деди.

¹⁹ Дәслеп ұәлаят хәкимлериниң жас жаўынгерлері, олардың изинен басқа әскерлер қаладан шықты. ²⁰ Олардың хәр бири өз қарсыласын өлтирди, арамлылар қаша баслады хәм израиллылар олардың изинен қуып кетти. Арам патшасы Бен-Ҳадад та атына минип, атлылары менен бірге қашып қутылды. ²¹ Израил патшасы қаладан шығып, атлар менен саўаш арбаларына хұжим жасады хәм арамлыларды үлкен қырғынға ушыратты.

²² Буннан кейин, пайғамбар келип, Израил патшасына: «Барып, күшинизди жыйнап хәм не ислеитүғыныңызды билип алың. Себеби келеси жылы бәхәрде Арам патшасы сизге және хұжим қылады», – деди.

Арамлылардың екінші хұжимі

²³ Арам патшасының хызметкерлері оған былай деди: «Израилдың қудайы – таўлар Қудайы. Сонлықтан олар бизлерди жеңди. Егер олар менен тегисликте урыссақ, бизлер оларды сөзсиз жеңеміз. ²⁴ Енди қол астыңыздағы патшалардың хәммесин орынларынан алып таслап, орынларына сәркәрдаларды тайынлаң. ²⁵ Қолдан кеткен ат орнына ат, арба орнына арба топлап, бұрынғыдай әскер жыйнаң. Кейин израиллылар менен тегисликте саўаш жүргиземіз хәм сөзсиз оларды жеңеміз».

Бен-Ҳадад оларға қулақ салып, солай іследи.

²⁶ Келеси жылы бәхәрде Бен-Ҳадад арамлыларды жыйнап, Израил менен урысыў ушын Афек қаласына кетти. ²⁷ Израиллылар да жыйналып, азық-аўқатын алды да, олар менен урысыў ушын жолға шықты хәм олардың қарсысына орда қурды. Үлкени толтырған арамлылардың алдында израиллылар кишкене еки ешки сүриўи сыяқлы еди.

²⁸ Қудайдың адамы Израил патшасының жанына келип былай деди: «Жаратқан Ийе былай дейди: „Арамлылар Жаратқан Ийе тегисликлердин емес, ал таўлардың Қудайы дегени ушын, усы үлкен әскерлер топарын саған тәслим етемен. Сонда Мениң Жаратқан Ийе екенимди билесизлер“».

²⁹ Бір-бирине қарсы орда қурған арамлылар менен израиллылар жети күн турды. Жетинши күни саўаш басланды. Бір күнде израиллылар арамлылардың жүз мың пияда әскерин өлтирди. ³⁰ Қалғанлары Афекке, қаланың ишине қашты. Ол жерде қалған жигирма жети мың адамның үстине қаланың диўұалы қулады. Бен-Ҳадад та қаланың ишине қашып барып, ишки бір бөлмеге кирип алды.

³¹ Сонда хызметшилери Бен-Ҳададқа: «Еситиўимизше, Израил патшалары рехимли патшалар қусайды. Енди үстимизге аза кийимин кийип, мойнымызға арқан салып, Израил патшасының алдына барайық. Бәлким, ол бир қасық қаныңыздан кешер», – деди. ³² Олар үстине аза кийимин кийип, мойнларына арқан салды хәм Израил патшасының алдына келип: «Қулыңыз Бен-Ҳадад бир қасық қанынан кешиўинизди сорап жалбарынады», – деди.

Ахаб: «Бен-Ҳадад еле тири ме? Ол мениң әжағам-ғо», – деди. ³³ Бен-Ҳададтың хызметшилери буны жақсылыққа жорып, патшаның аўзындағы сөзди қағып алды да: «Бен-Ҳадад сизиң әжағаңыз!» – деди.

Патша: «Барып, оны алып келиңдер», – деп буйырды. Бен-Ҳадад келгенде, патша оны өз саўаш арбасына отырғызды. ³⁴ Бен-Ҳадад Ахабқа:

– Әкемнің сизиң әкеңизден тартып алған қалаларын қайтып беремен. Әкемнің Самарияда базарлар қурғаны сыяқлы, сиз де Дамаскте базарлар қурасыз, – деди.

Ахаб оған:

– Келісім дүзгеннен соң, сени босатып жіберемен, – деді. Соңынан оның менен келісім дүзді де, босатып жіберді.

Бір пайғамбардың Ахабқа қарсы сөйлеуі

³⁵ Сол арада пайғамбарлар топарындағылардан бири Жаратқан Ийенің сөзі бойынша жолдасына:

– Өтинемен, мени ур, – деді.

Бірақ ол жолдасын урыұды қәлемеді.

³⁶ Сонда пайғамбар жолдасына:

– Жаратқан Ийенің буйрығын орынламағаның ушын, жанымнан кетиұден-ақ, сени бір арыслан өлтиреди, – деді. Сол адам пайғамбардың қасынан кетиұден-ақ, бір арысланға дус келип, арыслан оны өлтирді.

³⁷ Соңынан пайғамбар басқа бір адамға келип:

«Өтинемен, мени ур», – деді. Сол адам оны урып, жарадар етті. ³⁸ Пайғамбар кетті хәм өзін танытпаұ ушың көзін жапқыш пенен жаұып, жол бойында патшаны күте баслады. ³⁹ Патша сол жерден өтип баратырғанда, пайғамбар бақырып, оған былай деді:

– Қулыңиз болған мен урысқа барған едим. Сонда бір әскер арман барды да, бір тутқынды маған әкелип: «Мына адамға қарап тур. Егер қашып кетсе, оның орнына өзіңнің жаның алынады ямаса бір талант гүмис бересең», – деді. ⁴⁰ Бірақ мен анаұ-мынаұ менен бәнт болғанымда, ол қашып кетіпти.

Израил патшасы оған:

– Өзің өзің хұким шығарып турсаң-ғо. Сениң жазаң сол болады, – деді.

⁴¹ Сол ұақытта пайғамбар дәрриұ бетіндегі жапқышты алып таслады. Сонда патша оның пайғамбарлардан бири екенин билді. ⁴² Пайғамбар патшаға былай деді: «Жаратқан Ийе былай дейді: „Мен жоқ қылыұды буйырған адамды өз қолыңнан босатып жібергенің ушын, оның орнына өзіңнің жаның алынады. Ал оның халқының басына түсетуғын нәрсе сениң халқыңның басына түседі“».

⁴³ Израил патшасы қапа болып, тынышсызланған халда Самариядағы сарайына келді.

Жигирма биринши бап

Наботтың бағы

21 ¹ Арадан бираз ұақыт өтип, мынадай ұақыя жүз берді: Изреелде, Самария патшасы Ахабтың сарайының жанында изреелли Наботтың бір жүзим бағы бар еді. ² Бір күни Ахаб Наботқа:

– Жүзим бағыңды маған бер. Ол мениң сарайыма жақын болғаны ушын, оның орнына палыз егинлерин өсирейин. Бағыңның орнына басқа жақсырақ бағ беремен. Егер қәлесен, бағыңның бахасын гүмис пенен төлеймен, – деді.

³ Бірақ Набот Ахабқа:

– Ата-бабаларымнан қалған мийрасты сизге беріұден мени Жаратқан Ийенің Өзи сақласын! – деді.

⁴ Изреелли Наботтың: «Ата-бабаларымнан қалған мийрасты сизге бермеймен», – деген сөзине қатты ашыұланған Ахаб үйине тунжырайып келді. Ол төсегине кирип, жүзин терис қаратып жатып алды хәм дуз татпады. ⁵ Хәялы Изабел оның жанына келип:

– Неге руұхыңыз түскен? Неге аұқат жемей атырсыз? – деді. ⁶ Ахаб хәялына:

– Мен изреелли Наботка: «Жүзим бағынды маған гүмиске сат, егер қалесең, оның орнына саған баска бир бағ берейин», – дегенимде, ол маған: «Жүзим бағымды саған бермеймен», – деп жуўап берди, – деди.

⁷Хаялы Изабел Ахабқа:

– Сиз Израилдың патшасына сай ис тутып атырсыз ба? Орныңыздан турып, нан жеп алың да, тынышланың. Изреелли Наботтың бағын сизге өзим алып беремен, – деди.

⁸Изабел Ахабтың атынан хат жазып, оны Ахабтың мөри менен тастыйықлады. Соң бул хатты Набот жасайтуғын қаланың ақсақаллары менен ақсүйеклерине жиберди. ⁹Хатта былай деп жазылған еди: «Ораза тутуўды жәриалап, Наботты халық арасындағы сыйлы орынға отырғызыңдар. ¹⁰Оның алдына: „Хәй Набот, сен Қудайға хәм патшаға тил тийгиздің“, – деп гүўалық беретугын еки жалахор адамды отырғызыңдар. Соңынан оны сыртқа алып шығып, тас боран қылып өлтириңдер».

¹¹Набот жасайтуғын қаланың ақсақаллары менен ақсүйеклери Изабелдің хат арқалы өзлерине жазған буйрығын орынады. ¹²Олар ораза жәрия етип, Наботты халық арасындағы сыйлы орынға отырғызды. ¹³Соңынан еки жарамас адам келип, Наботтың қарсы алдына отырды хәм халықтың алдында: «Набот Қудайға хәм патшаға тил тийгизди», – деп гүўалық берди. Сонда Наботты қаланың сыртына алып шығып, тас боран қылып өлтирди. ¹⁴Кейин Изабелге: «Набот тас боран қылып өлтирилди», – деп хабар жиберди. ¹⁵Изабел Наботтың тас боран қылып өлтирилгенін еситиўден, дәрриў Ахабқа: «Барып, сизге гүмиске сатқысы келмеген изреелли Наботтың жүзим бағына ийелик етиң. Себеби ол енди жоқ, өлди», – деди. ¹⁶Ахаб изреелли Наботтың өлтирилгенін есите сала, оның бағын мүлик етип алыў ушын сол жерге кетти.

¹⁷Сол ўақытта Жаратқан Ийеден тишбели Илияс пайғамбарға мынадай сөз түсти: ¹⁸«Самариядағы Израил патшасы Ахабты көриўге бар. Хәзир ол Наботтың жүзим бағында, оны ийелеп алыў ушын сол жерге келди. ¹⁹Оған мына сөзлерди жеткиз: Жаратқан Ийе былай дейди: „Сен оны өлтирип, мүлкин де ийелеп алдың ба?“ Және былай деп айт: Жаратқан Ийе былай дейди: „Ийтлер Наботтың қанын жалаған жерде, сениң қаныңды да жалайды“».

²⁰Ахаб Илиясқа:

– Хәй, душпаным, мени таўып келдің бе? – деди.

Илияс оған былай деди:

– Аўа, таўып келдим. Өйткени сиз Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз ислерди ислеўге берилип кеткенсиз. ²¹Сол себеппи Жаратқан Ийе былай дейди: «Сени апатқа ушыратып, түп-тамырың менен жоқ қыламан. Израилда Ахабтың нәсилинен болған пүткил еркек затын: ол күл болса да, азат болса да, хәммесин қырып таслайман.

²²Израилды гүнаға баслап, Мениң ғәзебимди келтиргениң ушын, сениң үй-ишинди Набат улы Яробам хәм Ахия улы Баашаның үй-иши сыяклы қыламан». ²³Және де, Жаратқан Ийе Изабелге былай дейди: «Изабел Изреел қаласының дийўаллары ишинде ийтлерге жем болады. ²⁴Ахабтың нәсилинен қалада өлгенлери ийтлерге, далада өлгенлері көктеги қусларға жем болады».

²⁵Ахабтай болып, Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислерди ислеўге буншелли берилген адам болмады. Хаялы Изабел оны ийтермелеп туратуғын еди.

²⁶Ахаб Жаратқан Ийе Израил халқы алдынан куўып жиберген аморларға уксап, бутларға табынып, жүдә жеркенишли ислерди иследи.

²⁷Ахаб бул сөзлерди еситкенде, кийимлерин жыртып, аза кийимлерин кийди. Ораза тутты, аза кийими менен уықлады хәм қайғырып жүрди.

²⁸Сонда Жаратқан Ийеден тишбели Илияс пайғамбарға мынадай сөз түсти:

²⁹«Ахабтың Мениң алдымда қандай бойсынуўшаң болып қалғанын көрдің бе? Ол Маған бойсынғаны ушын, Өзим айтқан бәлелерди оның ўақтында емес, ал улының ўақтында оның үй-ишиниң басына жаўдыраман».

Жигирма екінші бап

Пайғамбар Миханың Ахабты ескертуі

22 ¹ Үш жыл дауаында Арам хәм Израил арасында урыс болмады. ² Үшінші жылы Яхуда патшасы Ехошафат Израил патшасын көріуге барды. ³ Израил патшасы Ахаб хызметшилерине: «Гиладтағы Рамоттың бизлерге тийисли екенін билмейсизлер ме? Бизлер болсақ, оны Арам патшасынан қайтарып алыу үшін хеш нәрсе қылмадық», – деди. ⁴ Соңынан Ехошафаттан:

– Гиладтағы Рамотқа қарсы урысыу үшін менің менен бирге барсыз ба? – деп сорады.

Ехошафат Израил патшасына:

– Мени өзиңіздей, халқымды халқыңыздай, атларымды атларыңыздай көрің, – деп жууап берди. ⁵ Соңынан Ехошафат:

– Дәслеп Жаратқан Ийенің не дейтуғынын билип алайық, – деди.

⁶ Сонда Израил патшасы төрт жүзге жақын пайғамбарды топлап, оларға:

– Гиладтағы Рамотқа қарсы урысыу үшін барайын ба ямаса бармайын ба? – деп сорады.

Олар:

– Барың, Ийемиз қаланы сизге тәслим етеди, – деп жууап берди.

⁷ Бірақ Ехошафат:

– Бул жерде булардан басқа Жаратқан Ийенің пайғамбары бар ма? Оннан да сораыық, – деди.

⁸ Израил патшасы Ехошафатқа:

– Жаратқан Ийенің еркин сорағандай, және бир пайғамбар бар. Ол Имла улы Миха. Бірақ мен оны жаман көремен. Себеби ол мен туұралы хеш жақсы пайғамбаршылық айтпайды, тек жаман пайғамбаршылық айтады, – деп жууап берди.

Ехошафат патшаға:

– Патша, булай деменіз, – деди.

⁹ Сонда Израил патшасы бир хызметкерди шақырып, оған: «Имла улы Миханы тез алып кел», – деп буйырды.

¹⁰ Израил патшасы Ахаб хәм Яхуда патшасы Ехошафат патшалық кийимлерин кийип, Самарияның дәрұазасының кирер аұзындағы майданда, хәр бири өз тахтында отырған еди. Барлық пайғамбарлар олардың алдында пайғамбаршылық етип атырған еди. ¹¹ Кенаана улы Седекия өзине темирден шақлар ислеп: «Жаратқан Ийе былай дейди: „Арамлыларды қырып тауыспағанша, усы шақлар менен сүзе бересіз“,» – деди.

¹² Басқа пайғамбарлардың хәммеси де: «Гиладтағы Рамотқа хұжим етиң, жеңиске ерисесіз. Себеби Жаратқан Ийе оларды сизге тәслим етеди», – деп, анық сол сөзди қайталады.

¹³ Миханы шақырыу үшін кеткен хызметкер оған барып:

– Мине, пайғамбарлардың хәммеси бир аұыздан патшаға жақсы болжауларды айтып атыр. Сизиң сөзиңиз де олардики менен бирдей болсын, сиз де жақсы болжау айтың, – деди.

¹⁴ Бірақ Миха оған:

– Тири Жаратқан Ийе хақы ант ишемен: Жаратқан Ийе маған не десе, соны айтаман, – деп жууап берди.

¹⁵ Миха патшаға келди. Патша Михадан:

– Миха, бизлер Гиладтағы Рамотқа қарсы урысыу үшін барайық па ямаса бармайық па? – деп сорады.

Миха патшаға:

– Бара беріндер, жеңесіздер. Себебі Жаратқан Ийе оны сизге тәслим етеді, – деп жууап берді.

¹⁶ Деген менен, патша Михаға:

– Жаратқан Ийенің аты менен тек хақықатты айтыуың ушын, саған бир неше мәрте ант ишкізіуім керек пе? – деди.

¹⁷ Сонда Миха патшаға былай деди:

– Маған пүткіл израиллылар таулар үстінде жайылып жүрген шопансыз қойлар сыяқлы көринип тур. Сонда Жаратқан Ийе маған: «Булардың хожайыны жоқ. Хэр бири аман-есен үйіне қайтсын», – деди.

¹⁸ Израил патшасы Ехошафатқа: «Буның мен туұралы жақсы емес, ал тек жаман пайғамбаршылық айтатуғынын сизге айтқан жоқ па едим?» – деди.

¹⁹ Миха патшаға былай деди:

– Онда Жаратқан Ийенің сөзін тыңлаң. Мен Жаратқан Ийенің Өз тахтында отырғанын, пүткіл аспан барлықларының Оның оң хәм шеп тәрәпинде турғанын көрдим. ²⁰ Сонда Жаратқан Ийе: «Гиладтағы Рамотқа барып, сол жерде өлиуі ушын, Ахабты ким көндире алады?» – деп сорады. Биреуі анау, биреуі мынау деп турғанда, ²¹ бир руұх алдыға шықты да, Жаратқан Ийенің алдында турып: «Мен көндире аламан», – деди. Жаратқан Ийе оннан: «Қалай?» – деп сорады. ²² Сол руұх: «Мен жалған руұхқа айланып, Ахабтың барлық пайғамбарларына жалған сөйлетемен», – деп жууап берді.

Жаратқан Ийе оған: «Сен оны көндиріп, буны ислеисең. Барып, солай исле», – деди. ²³ Мине, хэзир Жаратқан Ийе сизің сол пайғамбарларыңыздың хәммесинің аўзына жалған руұхты салып қойған. Өйткени Жаратқан Ийе сизге жаманлық ислеуге қарар етті.

²⁴ Кенаана улы Седекия Михаға жақынлап, оның бетине шапалақ пенен урып жиберді де:

– Жаратқан Ийенің Руұхы сенің менен сөйлесіуі ушын, меннен шығып кеткен бе екен? – деди.

²⁵ Миха оған:

– Буны сен жасырынуы ушын ишки бөлмеге тығылған ўақтыңда көресең, – деди.

²⁶ Сонда Израил патшасы былай деди: «Миханы қала хәкими Амон менен патшаның улы Йоашқа қайтып алып барың. ²⁷ Оларға мениң мына сөзимди жеткізің: „Мен аман-есен қайтып келгенимше, бул адамды қамақханаға қамап қойып, нан менен суудан басқа хеш нәрсе бермесин“».

²⁸ Миха патшаға: «Егер аман-есен қайтып келсеңіз, онда Жаратқан Ийе мениң аўзым арқалы сөйлемеген болады», – деди, соңынан халыққа: «Хәмменің буны еситип қойыңдар», – деди.

Ахабтың өлими

²⁹ Израил патшасы Ахаб хәм Яхуда патшасы Ехошафат Гиладтағы Рамотқа хұжим жасау ушын жолға шықты. ³⁰ Израил патшасы Ехошафатқа: «Мен патшалық кийимлерин киймей, урысқа шығаман, ал сиз патшалық кийимлериңизди кийип шығың», – деди. Солай етип, Израил патшасы кийимлерин өзгертип, сауашқа шықты. ³¹ Арам патшасы өз сауаш арбаларының отыз еки әскербасысына: «Кишкенеси менен де, үлкени менен де урысып отырмай, тек Израил патшасы менен урысқа кирисең», – деп буйырды. ³² Сауаш арбаларының әскербасылары Ехошафатты көргенде: «Израил патшасы усы болса керек», – деп ойлап, оған қарай бас салды. Ехошафат бақырып жибергенде, ³³ сауаш арбаларының әскербасылары оның Израил патшасы емеслигин аңғарып, ізге қайтты. ³⁴ Бирақ бир адам тосаттан оқ жайын атып жиберип, Израил патшасын жарадар етті. Оқ сауыттың қосылған жеринен кирген еді. Патша арбақешине: «Ізге айланып, мени сауаш майданынан алып шық, мен

жаракатландым», – деди. ³⁵ Сол күні ғыжлаған сауаш болды. Патша өзінің сауаш арбасы менен тығылыста қалып, арамлыларға қарап турды хәм кеште өлди. Оның сауаш арбасы жараланған жерінен аққан қанға былғанды. ³⁶ Күн бата Израил ордасы ишінде: «Хәр ким өз қаласына, өз жеріне қайтсын!» – деп жар салынды. ³⁷ Патша өлди. Оны Самарияға әкеліп, сол жерде жерледі. ³⁸ Арбаны Самариядағы бузықлар жууынатуғын хауызға жууды. Жаратқан Ийенің айтқанындай, ийтлер оның қанын жалады.

³⁹ Ахабтың басқа ислери, ол ислеген барлық ислер, оның пил сүйегінен қаплаган сарайы хәм ол құрдырған барлық қалалар хаққында Израил патшаларының жылнама кітабында жазылған. ⁴⁰ Ахаб өліп, ата-бабаларына қосылды. Оның орнына баласы Ахазия патша болды.

Яхуда патшасы Ехошафат

⁴¹ Израил патшасы Ахабтың патшалығының төртінші жылында Аса улы Ехошафат Яхудаға патша болған еді. ⁴² Ехошафат отыз бес жасында патша болып, Ерусалимде жигирма бес жыл патшалық етті. Оның анасының аты Азуба болып, ол Шилхийдің қызы еді. ⁴³ Ехошафат әкеси Асаның жолынан жүріп, сол жолдан шықпай, Жаратқан Ийенің нәзерінде туұры ислерді иследи. Бірақ сыйыныу орынларын жоқ қылмады. Халық еле сыйыныу орынларында құрбанлықлар беріп, түтеткілер түтететуғын еді. ⁴⁴ Ехошафат Израил патшасы менен тынышлық келісімін дүзді.

⁴⁵ Ехошафаттың басқа ислери, ол ислеген қахарманлықлар хәм жүргізген сауашлары Яхуда патшаларының жылнама кітабында жазылған. ⁴⁶ Ехошафат әкеси Асаның ұақтынан қалған сыйыныу орынларындағы бузықшылық ислеуши еркеклерді елден қууып жиберді. ⁴⁷ Сол ұақытлары Эдомда патша жоқ еді, елді Яхуда патшасы қойған хәким басқаратуғын еді. ⁴⁸ Ехошафат Офирден алтын алып келиу ұшын, Таршиш сауда кемелерін соқтырды. Бірақ кемелер ол жерге жете алмай, Эсион-Геберде апатқа ұшырады. ⁴⁹ Сонда Ахабтың улы Ахазия Ехошафатқа: «Менің адамларым кемеді сизің адамларыңыз бенен бирге барсын», – деди. Бірақ Ехошафат бұған келісім бермеді.

⁵⁰ Ехошафат өліп, ата-бабаларына қосылды хәм бабасы Дауыттың қаласына, ата-бабаларының жанына жерленді. Оның орнына улы Йорам патша болды.

Израил патшасы Ахазия

⁵¹ Яхуда патшасы Ехошафаттың патшалығының он жетінші жылында Ахаб улы Ахазия Самарияда Израилға патша болды. Ол екі жыл патшалық етті. ⁵² Ахазия Жаратқан Ийенің нәзерінде жауыз болған ислерді иследи. Ол ата-анасының хәм Израилды гүнаға батырған Набат улы Яробамның жолынан жүрді. ⁵³ Ахазия әкеси сыяқлы Баалға хызмет етіп, оған табынды хәм Израилдың Қудайы Жаратқан Ийенің ғәзебин келтирді.